

Πανεπιστήμιο Κρήτης
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης

Πτυχιακή Εργασία:

Η Οικονομική Άνοδος της Κίνας και οι Εμπορικοί Ανταγωνισμοί με τις
ΗΠΑ

Φοιτήτρια: Κυριακή Ζυμπά (3593)

Επιβλέπων καθηγητής: κος Ηλίας Γεωργαντάς, Αναπληρωτής Καθηγητής

Ρέθυμνο 2021

Ευχαριστίες

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο «Η Οικονομική Άνοδος της Κίνας και οι Εμπορικοί Ανταγωνισμοί με τις ΗΠΑ» εκπονήθηκε στα πλαίσια της ολοκλήρωσης των σπουδών μου στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Κρήτης. Σκοπός μου κατά τη διάρκεια της συγγραφής ήταν τόσο η ορθή όσο και η σαφέστερη ανάλυση του θέματος. Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες και την ευγνωμοσύνη μου στον επιβλέποντα καθηγητή κ. Ηλία Γεωργαντά για την πολύτιμη βοήθεια, το ενδιαφέρον του και το χρόνο που διέθεσε για την διεκπεραίωση της εργασίας, διότι χωρίς τη συμβολή του η ολοκλήρωση της θα ήταν αδύνατη. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους καθηγητές του τμήματος για τις πολύτιμες ακαδημαϊκές γνώσεις που μου μετέδωσαν όλα αυτά τα χρόνια. Περισσότερο από όλους, οφείλω να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την αμέριστη στήριξη και την εμπιστοσύνη που μου έδειξε για να επιτύχω τους στόχους μου και στην οποία οφείλω όλη τη διαδρομή των σπουδών μου.

Περίληψη

Στόχος της πτυχιακής είναι η κατανόηση του συνολικότερου πλαισίου που ορίζει την οικονομική άνοδο της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας από το 1978 και μετά, διερευνώντας παράλληλα τις εμπορικές σχέσεις της Κίνας με τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Ξεκινώντας την μελέτη από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, επιχειρείται να κατανοηθεί η ιδιαίτερη πορεία που ακολούθησε η Κίνα προκειμένου να εξέλθει από τον αιώνα της ταπείνωσης και να αναπτυχθεί οικονομικά.

Το πρώτο κεφάλαιο αποτελεί μια ιστορική αναδρομή των γεγονότων που εκτυλίχθηκαν από τον Πρώτο Πόλεμο του Οπίου μέχρι και το τέλος του Εμφυλίου Πόλεμου, με την εγκαθίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας. Τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν την περίοδο αυτή ώθησαν την κινεζική κυβέρνηση να δώσει προτεραιότητα στον πολιτικό αγώνα παρά στην οικονομική ανάπτυξη. Στη συνέχεια, το δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει τις προσπάθειες ανασυγκρότησης της Κίνας κατά τη μαοϊκή περίοδο καθώς και τις σημαντικότερες μεταρρυθμίσεις της μετα-μαοϊκής περιόδου. Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύονται οι πρωτοβουλίες για τον χωρικό σχεδιασμό της οικονομίας της Κίνας, καθώς και οι διεθνείς μορφές συνεργασίας στις οποίες συμμετέχει η κινεζική κυβέρνηση, με αποτέλεσμα να αποτελεί πλέον τον σημαντικότερο παγκόσμιο εμπορικό εταίρο. Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο, περιγράφονται οι ανταγωνιστικές εμπορικές σχέσεις της Κίνας με τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, όπως έχουν διαμορφωθεί σήμερα. Είναι γεγονός ότι, οι διενέξεις επεκτείνονται πέραν του εμπορίου και θα επηρεάσουν όχι μόνο τομείς, όπως η Τεχνητή Νοημοσύνη, οι επενδύσεις και η ενέργεια, αλλά και τις σχέσεις των δύο οικονομικών υπερδυνάμεων με τις υπόλοιπες οικονομίες.

Λέξεις-Κλειδιά: αιώνας της ταπείνωσης, οικονομική άνοδος, Κίνα, εμπόριο, μεταρρυθμίσεις, επενδύσεις, οικονομική διπλωματία, Έρευνα και Ανάπτυξη, Τεχνητή Νοημοσύνη, ΗΠΑ, ανταγωνισμοί, δασμοί

Abstract

The objective of the dissertation is to showcase the economic rise of the People's Republic of China and to understand its trade relations with the United States of America. Starting the study from the 1840s, an attempt is made to understand the special route taken by China in order to exit the century of humiliation and therefore develop economically.

The first chapter is a historical review of the events that unfolded from the First Opium War until the end of the Civil War, with the establishment of the People's Republic of China. The events that took place prompted the Chinese Government to prioritize political mobilization rather than economic growth. Subsequently, the second chapter examines China's reconstruction efforts during the Maoist period as well as the most important reforms of the post-Maoist period. The third chapter analyses the initiatives for the spatial planning of China's economy, as well as the international forms of cooperation in which the Chinese Government participates, resulting in the most important global trading partner. Finally, the fourth chapter describes China's competitive trade relations with the United States of America as they have been formed and stand nowadays. It is an actual fact that conflicts extend beyond trade and affect not only sectors such as Artificial Intelligence, investments and energy, but also the relations between the two economic superpowers and the economies of other countries.

Key-Words: century of humiliation, economic rise, China, trade, reforms, investments, economic diplomacy, Research and Development, Artificial Intelligence, USA, competitions, sanctions

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	i
Περίληψη	ii
Abstract	iii
Συντομογραφίες	v
Εισαγωγή.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο αιώνας της ταπείνωσης	5
1.1: Ιστορική αναδρομή	6
1.2: Από τη Δημοκρατία στη Λαϊκή Δημοκρατία.....	8
1.3: Εξωτερικό Εμπόριο	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η νέα Κίνα	13
2.1: Μασοϊκή περίοδος.....	13
2.2: Μετα-μασοϊκή περίοδος.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η οικονομική άνοδος της Κίνας	22
3.1: Εσωτερική ανάπτυξη.....	22
3.2: Διεθνής συνεργασία	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Οι εμπορικές σχέσεις της Κίνας με τις ΗΠΑ.....	32
4.1: Οι αρχικοί τομείς του ανταγωνισμού	33
4.2: Η επέκταση των ανταγωνισμών στην τεχνολογία, στις επενδύσεις και στην ενέργεια	35
4.3: Ο παγκόσμιος αντίκτυπος	38
Συμπέρασμα.....	42
Βιβλιογραφία	46

Κατάλογος πινάκων

Διάγραμμα 1:Μερίδιο των εισροών Άμεσων Ξένων Επενδύσεων ανά περιοχές (Kanungo, 2016: 12).....	21
Διάγραμμα 2: Ρυθμός Ανάπτυξης του ΑΕΠ της Κίνας (IMF)	26
Διάγραμμα 3: Ανάπτυξη του ΑΕΠ των BRICS (IMF).....	30
Διάγραμμα 4: ΑΕΠ σε Ισοτιμία Αγοραστικής Δύναμης (Παγκόσμιο Ποσοστό) (IMF) ...	33

Κατάλογος εικόνων

Εικόνα 1: China-Southeast Asia Connectivity (Blanco Pitlo III, 2016)	28
Εικόνα 2: US trade with China (BBC).....	35
Εικόνα 3: Other trade battles since Trump took office (BBC)	39

Συντομογραφίες

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΞΕ	Άμεσες Ξένες Επενδύσεις
ΕΟΖ	Ειδικές Οικονομικές Ζώνες
ΟΣΑΕ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας Ασίας-Ειρηνικού
ΠΟΕ	Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
BRI	Belt and Road Initiative

Εισαγωγή

Η βιομηχανική επανάσταση οδήγησε στην πρωτοφανή ανάπτυξη της οικονομίας της Δύσης. Το πρωτόγνωρο αυτό φαινόμενο περιγράφεται και ως «ευρωπαϊκό θαύμα», καθώς στα μέσα του 19^{ου} αιώνα παρατηρείται έκρηξη των ρυθμών ανάπτυξης στη δυτική Ευρώπη, η οποία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην οικονομική επέκταση του Νέου Κόσμου και στη δημιουργία αποικιών. Κατά την περίοδο της αποικιοποίησης ο Δυτικός Κόσμος προχώρησε σε υπερπόντιες εξερευνήσεις με την παράλληλη ένοπλη εγκατάσταση στις περιοχές του Νέου Κόσμου και στην ανάπτυξη εμπορικής δραστηριότητας (Pomeranz, 2000: 192). Η διαδικασία απόσπασης των ορυκτών πόρων που διέθεταν οι αποικίες, για παράδειγμα η εκμετάλλευση των ορυχείων αργύρου στην Αμερική, δημιούργησε τις προϋποθέσεις για τη μετατροπή της Δυτικής Ευρώπης σε βιομηχανική κοινωνία (Hong, 2016: 67). Οι εσωτερικές αγορές της Δύσης και οι πόροι που διέθετε ήταν επίσης επαρκείς προϋποθέσεις για την εμπορική άνοδο και την σταδιακή μετάβαση στην βιομηχανική ανάπτυξη, με το βαμβάκι να αποτελεί το βασικό αγαθό του πυρήνα της εκβιομηχάνισης (Pomeranz, 2000: 6). Σύμφωνα με τον Pomeranz (2000: 6), αν δεν υπήρχαν οι αποικίες και η ανελεύθερη εργασία, η ανάπτυξη που σημειώθηκε σε μεγάλο βαθμό θα απαιτούσε τη σταδιακή τελειοποίηση των ανταγωνιστικών αγορών.

Μετά το 1850 ο οικονομικός μετασχηματισμός είναι ραγδαίος λόγω της βιομηχανικής επανάστασης, καθώς δημιουργούνται υφαντουργίες, εργοστάσια και βαριές βιομηχανίες. Με αυτόν τον τρόπο η Δύση κάνει ένα μεγάλο οικονομικό αλλά και κοινωνικό άλμα, με αποτέλεσμα την εγκαθίδρυση της αστικής κοινωνίας με σύγχρονες μορφές ιδιοκτησίας. Έτσι, με το «ευρωπαϊκό θαύμα» ο δυτικός κόσμος ξεπέρασε τους περιορισμούς της προνεωτερικής ανάπτυξης και κατέστη η πιο πλούσια οικονομία (Pomeranz, 2000: 9). Ωστόσο, στο άλλο μέρος του ημισφαιρίου η ανάπτυξη ακολουθεί διαφορετικούς ρυθμούς. Συγκεκριμένα, η Κίνα έμεινε πίσω σε σχέση με τη Δύση, λόγω της απομονωτικής πολιτικής που ακολούθησε η δυναστεία των Qing κατά τη διάρκεια της βιομηχανικής επανάστασης (Pomeranz, 2000: 6). Στην κινεζική κοινωνία δεν είχαν δημιουργηθεί εσωτερικά κάποιες τάσεις οικονομικού μετασχηματισμού που θα μπορούσαν να την οδηγήσουν στην ανάπτυξη, ενώ οι μεταγενέστερες αλλαγές ήλθαν μάλλον ως παθητική απάντηση στον αντίκτυπο που είχε η Δύση (Zhao, 2011: 71).

Πριν την ανάπτυξη της Ευρώπης πολλά μέρη του κόσμου πλούτιζαν, συμπεριλαμβανομένης της νοτιοανατολικής Κίνας. Ιστορικά, ήδη από τον 15^ο μέχρι τον 19^ο αιώνα, η Κίνα δεν ήταν μόνο το κέντρο του εμπορικού δικτύου της ανατολικής Ασίας, αλλά κατείχε και μία κυρίαρχη, όχι όμως κεντρική, θέση στην παγκόσμια οικονομία. Συγκεκριμένα, από τον 15^ο αιώνα η Κίνα προβαίνει σε ναυτικές αναζητήσεις στις ακτές της, γεγονός που από τη μία παρείχε στον κινεζικό λαό ένα αίσθημα ασφάλειας και από την άλλη οδήγησε στην ανάκαμψη της οικονομίας της, ερήμην όμως των επιτευγμάτων που σημειώνονταν στον υπόλοιπο κόσμο. Επίσης, αρκετά ανεπτυγμένες ήταν κάποιες συγκεκριμένες περιοχές και όχι ολόκληρη η χώρα ή η ασιατική Ήπειρος συνολικά. Για παράδειγμα, η Αγγλία, η οποία τέθηκε στο επίκεντρο της Ευρώπης κατά τη διάρκεια της βιομηχανικής επανάστασης, ανταγωνιζόταν σε μεγάλο βαθμό την περιοχή Jiangnan της Κίνας, που αποτελούσε τον τότε πυρήνα της ανάπτυξης της. Επιπλέον, οι σχέσεις Κίνας- Ευρώπης κατά τη διάρκεια της δυναστείας των Ming βασίζονταν μόνο στις εμπορικές δραστηριότητες, δεδομένης και της επιφυλακτικής στάσης που τηρούσε ο κινέζος αυτοκράτορας στις εξωτερικές σχέσεις (Zhao, 2011: 74).

Η άνοδος του βιοτικού επιπέδου της Δύσης οδήγησε στη ζήτηση εκλεπτυσμένων προϊόντων, όπως μεταξωτά υφάσματα, πορσελάνη και τσάι, στα οποία η Κίνα κατείχε σαφώς κυρίαρχη θέση. Για παράδειγμα, το μετάξι κατείχε την πρώτη θέση στις εξαγωγές, περίπου τα 3/4 των εξαγωγών, ενώ το βαμβάκι ήταν λιγότερο διαδεδομένο (Pomeranz, 2000: 334) Όμως, μετά το 1850 δεν σημειώνονται ριζοσπαστικές δράσεις σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο και φαίνεται ότι η Κίνα έχει περάσει σε μία φάση ακινησίας, καθώς η κουλτούρα και η φιλοσοφία της δεν ενθαρρύνουν τον εκσυγχρονισμό. Όσον αφορά το κομφουκιανό σύστημα φιλοσοφίας, δεν είναι μία δυναμική αντίληψη για την κοινωνία, αλλά υποστηρίζει την εσωτερική αυτάρκεια και τη στατική αρμονία της κοινωνίας. Έτσι, η Κίνα δεν μπόρεσε να προσαρμοστεί στο διεθνή ανταγωνισμό και σε συνδυασμό με μία σειρά ιστορικών γεγονότων, που ξεκίνησαν από το 1840, οδήγηθηκε στη φτωχοποίηση, εισερχόμενη σε αυτό που θα αναλυθεί στην επόμενη ενότητα ως «ο αιώνας της ταπείνωσης», ο οποίος θα διαρκέσει μέχρι την δημιουργία της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας το 1949. Αξίζει να σημειωθεί ότι, ο Ναπολέων Βοναπάρτης είχε παρομοιάσει την Κίνα ως έναν κοιμισμένο γίγαντα, ο οποίος «όταν ξυπνήσει θα ταρακουνήσει ολόκληρο τον κόσμο» (Scott, 2008: 26).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο τα βασικά στοιχεία της πολιτικής της δυναστείας των Qing απέναντι στις ξένες δυνάμεις αφορούσαν τον απόλυτο έλεγχο του εμπορίου και την

εκούσια απομόνωση της χώρας (Χαλικιάς, 2013: 54-55). Πριν τον 19^ο αιώνα η Κίνα διαδραμάτιζε έναν κυρίαρχο ρόλο στην ανατολική Ασία χωρίς όμως να απασχολήσει το διεθνές σύστημα, καθώς γι' αυτήν η Αμερική ήταν μια άγνωστη ήπειρος και η Ευρώπη αποτελούσε μία μακρινή «ημιμυθική» χώρα (Scott, 2008: 13). Οι σχέσεις της Κίνας με τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής μεταγενέστερα θα περάσουν από διάφορα στάδια και ενδιαφέρουσες μεταπτώσεις που διαμορφώνουν ένα μάλλον ευμετάβλητο πλαίσιο, που αντανακλά μια αμηχανία αλλά και μια στάση αναμονής για τα παράθυρα ευκαιρίας που επιφυλάσσουν οι ιστορικές εξελίξεις.

Η ρητορική των ΗΠΑ απέναντι στη διεθνή κοινότητα βασίστηκε στο Δόγμα Μονρόε προκειμένου να υπερασπιστεί τα στρατηγικά και οικονομικά της συμφέροντα διασφαλίζοντας αμυντικούς στόχους (Gilderhus, 2006: 5). Το Δόγμα Μονρόε ήρθε να διασφαλίσει την εδαφική ακεραιότητα των ΗΠΑ, την αποχή τους από τις εσωτερικές υποθέσεις των ευρωπαϊκών χωρών καθώς και τη μη επέμβαση των ευρωπαϊκών δυνάμεων στα εσωτερικά θέματα των ΗΠΑ (Gilderhus, 2006: 8). Τέλος το δόγμα Μονρόε έλαβε διάφορες έννοιες ανάλογα με τη μετατόπιση των πολιτικών και των προτιμήσεων των Αμερικανών Προέδρων, αλλά παρόλα αυτά χρησίμευσε ως βασικός άξονας στη διαμόρφωση των στόχων των ΗΠΑ στο Δυτικό Ημισφαίριο. Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, η στάση του Woodrow Wilson ήταν ουδέτερη απέναντι στον πόλεμο, ωστόσο αργότερα φάνηκε ότι ήταν αναγκαία η παρέμβαση των ΗΠΑ προκειμένου να διασφαλίσουν την ειρήνη και τη δημοκρατία στη Δύση (Gilderhus, 2006: 12).

Οι σινοαμερικανικές σχέσεις θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν διφορούμενες και ασταθείς. Μέχρι τη δεκαετία του 1930 οι σχέσεις τους ήταν απόμακρες, καθώς η εξωτερική πολιτική της μίας χώρας βρισκόταν στο περιθώριο της άλλης. Επιπλέον, κομβικό σημείο αποτέλεσε ο Πόλεμος στον Ειρηνικό Ωκεανό, που ξεκίνησε το 1941, εξαιτίας της ιαπωνικής επεκτατικότητας, όπου οι δύο χώρες ήρθαν πιο κοντά και συμάχησαν στο ίδιο πλευρό με τις δυνάμεις των Συμμάχων, όμως η συμμαχία αυτή περιλάμβανε συνεχείς διαμάχες και τριβές με αποτέλεσμα να διαρκέσει μόνο τέσσερα χρόνια. Μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου οι ΗΠΑ υποστήριξαν την Κίνα ως ένα από τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, αλλά η προτίμηση της Ιαπωνίας ως βασικός σύμμαχος των ΗΠΑ στην Ασία οδήγησε σε διάσταση τις δύο χώρες (Zhang, 2020: 2-3). Τα γεγονότα που ακολούθησαν οδήγησαν στην μακροπρόθεσμη αντιπαλότητα των δύο χωρών και αφορούσαν το

ξέσπασμα του Ψυχρού Πολέμου, τον Πόλεμο της Κορέας και τον Πόλεμο του Βιετνάμ, συμβάλλοντας στην αντιπαράθεση τους και στο αδιέξοδο στο οποίο περιήλθαν από τα τέλη της δεκαετίας του 1940 έως τις αρχές της δεκαετίας του 1970. Η κατάρρευση της σοβιετικής συμμαχίας και η προετοιμασία των ΗΠΑ για αποχώρηση από το Βιετνάμ κατέστησαν μέχρι έναν βαθμό δυνατή τη συμφιλίωση Κίνας-ΗΠΑ. (Zhang, 2020: 3).

Ιστορικό σημείο της εξομάλυνσης των σχέσεων τους αποτελεί η αποκατάσταση της έδρας της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη το 1970 και η παράλληλη επίσκεψη του Richard Nixon στην Κίνα το 1972. Επιπλέον, η έλευση του προέδρου George Bush στην προεδρία των ΗΠΑ είχε ως αποτέλεσμα τη σκλήρυνση της στάσης των ΗΠΑ απέναντι στην Κίνα, ως επακόλουθο των γεγονότων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου το 2001, ενώ υπό την προεδρία Barack Obama οι δύο χώρες συνεργάζονταν στα μεγαλύτερα παγκόσμια ζητήματα. Αξίζει να σημειωθεί ότι, το 2010 η Κίνα κατέστη η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομική δύναμη παγκοσμίως γεγονός που, όπως θα παρουσιαστεί στα επόμενα κεφάλαια, θα αρχίσει να απειλεί σημαντικά την παγκόσμια οικονομική πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ (Zhang, 2020: 3,7).

Η δραματική αλλαγή της στάσης των ΗΠΑ απέναντι στην Κίνα παρατηρείται το 2017 με την ανάληψη της Προεδρίας από τον Donald Trump. Συγκεκριμένα, ο Αμερικανός Πρόεδρος κήρυξε την Κίνα ως «στρατηγικό αντίπαλο» και «ανταγωνιστή», καθώς εντείνονται οι διαφορές τους στην οικονομία, το εμπόριο, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, την τεχνολογική τους αποσύνδεση, αντιπαραθέσεις που επηρεάζουν και πολιτικά ζητήματα, όπως το ζήτημα του Hong Kong, της Ταϊwan και διαφορές στη θάλασσα της Νότιας Κίνας. Τέλος, από τις αρχές του 2020 οι σχέσεις τους έχουν επιδεινωθεί με ταχύτατο ρυθμό και σε συνδυασμό με το ξέσπασμα της πανδημίας του COVID-19, την οποία οι ΗΠΑ προσάπτουν στην Κίνα, οι μεταξύ τους εντάσεις έχουν ενισχυθεί κατά πολύ (Zhang, 2020: 10).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο αιώνας της ταπείνωσης

Η κατανόηση του αιώνα της ταπείνωσης ξεκινάει από μία θεώρηση της Κίνας ως μίας αυτοκρατορίας με ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Αυτό που διαφοροποιεί την ιστορική της υπόσταση είναι η τάση εσωστρέφειας που οφείλεται στην επικράτηση της κομφουκιανής φιλοσοφίας στη λήψη αποφάσεων. Συγκεκριμένα, η κινεζική αυτοκρατορία τηρούσε έναν ήπιο χαρακτήρα εξωτερικής πολιτικής που περιοριζόταν στην άμυνα και στην υπεράσπιση της εδαφικής της ακεραιότητας, χωρίς να διεξάγει δηλαδή επεκτατικούς πολέμους όπως άλλες ασιατικές αυτοκρατορίες, για παράδειγμα η Ιαπωνία. Οι έννοιες της αρμονίας, της ενότητας και της σταθερότητας υπάρχουν στην κινεζική σκέψη και κυριαρχούν μέχρι και τον 20^ο αιώνα. Επιπλέον, λόγω της έκτασης, του πληθυσμού καθώς και των πλούσιων παραγωγικών πόρων που διέθετε, περιοριζόταν στην εσωτερική αυτάρκεια η οποία μπορούσε να συνυπάρχει με την ευμάρεια του πληθυσμού. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την αδυναμία και την ανικανότητα των αυτοκρατόρων κατά την δεύτερη περίοδο της δυναστείας των Qing οδήγησε στην εκούσια απομόνωση της Κίνας (Χαλικιάς, 2013: 54).

Είναι ανάγκη να αναφερθεί η οικονομική πραγματικότητα κατά την περίοδο της δυναστείας των Qing. Συγκεκριμένα, η οικονομική άνθιση που γνώρισε η Κίνα οφειλόταν σε μία σειρά νέων μέτρων, για παράδειγμα την εισαγωγή νέων αγροτικών προϊόντων ή τη θέσπιση ενός πιο αποτελεσματικού και πιο δίκαιου φορολογικού συστήματος. Είναι σημαντικό να αναφερθεί η δημογραφική έκρηξη του πληθυσμού και η ανάπτυξη της βιοτεχνίας στην περιοχή της λεκάνης του ποταμού Yangtze. Ταυτόχρονα, το εμπόριο σημείωσε εντυπωσιακή ανάπτυξη, καθώς επιτρεπόταν μέσα στα πλαίσια των κυβερνητικών αδειών και διεξαγόταν από τα μεγάλα ποτάμια και το σύστημα των καναλιών που συνέδεαν τις εύφορες νότιες περιοχές με τις βόρειες επαρχίες. Με αυτόν τον τρόπο, η εσωτερική εμπορική δραστηριότητα οδήγησε στη δημιουργία και ανάπτυξη τοπικών εμπορικών συντεχνιών. Τέλος, όλοι αυτοί οι παράγοντες ευνοούσαν την βιομηχανική επανάσταση και την εγκαθίδρυση της καπιταλιστικής οικονομίας στην Κίνα. Ωστόσο, όπως θα φανεί στη συνέχεια, αυτό δεν συνέβη, διότι κυριάρχησε μία ατμόσφαιρα πολιτικής κρίσης, εξεγέρσεων και απονομιμοποίησης της αυτοκρατορικής εξουσίας η έκβαση των οποίων καθόρισε σε μεγάλο βαθμό την οικονομική και πολιτική πορεία της Κίνας (Χαλικιάς, 2013: 54-55).

1.1: Ιστορική αναδρομή

Ο αιώνας της ταπείνωσης ξεκίνησε από τον πρώτο Πόλεμο του Οπίου το 1840 μέχρι την εγκαθίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας το 1949. Αυτήν την περίοδο η Κίνα χαρακτηρίζεται ως ο «μεγάλος ασθενής», διότι, ενώ προηγουμένως ήταν ο κυρίαρχος πολιτισμός, τώρα βρίσκεται σε μία μειονεκτική θέση στο διεθνές σύστημα. Ο πρώτος Πόλεμος του Οπίου αμφισβήτησε την υπεροχή του «Μέσου Βασιλείου» καθώς οδήγησε σε μία εκτεταμένη περίοδο πίεσης, αποδοκιμασίας και προσβολής από τη μεριά της Δύσης και αργότερα της Ιαπωνίας προς την εδαφική του ακεραιότητα, τη νομική κυριαρχία και την πολιτισμική του αξία (Scott, 2008: 13).

Η ευρωπαϊκή επεκτατικότητα άγγιξε και την ασιατική ήπειρο με χαρακτηριστικό παράδειγμα την Ινδία, η οποία ήταν αποικία της Μεγάλης Βρετανίας και τη δημιουργία της Εταιρίας των Βρετανικών Ανατολικών Ινδιών. Το πρόβλημα έγκειται στις άνισες εμπορικές σχέσεις που έχουν δημιουργηθεί μεταξύ Κίνας- Δύσης και συγκεκριμένα στο εμπορικό έλλειμμα που αρχίζει να παρουσιάζει η Αγγλία. Ειδικότερα, οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ Αγγλίας-Ινδιών-Κίνας διεξάγονταν μέσα από το «Σύστημα της Καντώνας», το οποίο επέτρεπε το ελεγχόμενο διεθνές εμπόριο της Κίνας διαμέσου της Καντώνας, ενώ ταυτόχρονα η υπόλοιπη χώρα ήταν οικονομικά και πολιτικά απομονωμένη. Από τη μεριά του Κινέζου αυτοκράτορα το εμπόριο με τη Δύση δεν ήταν τόσο απαραίτητο ή επιθυμητό, διότι η Κίνα ήταν μία πλούσια και αυτάρκης αυτοκρατορία. Τα κυριότερα προϊόντα που ανταλλάσσονταν μέσω του Συστήματος της Καντώνας ήταν το τσάι και το μετάξι. Ακόμη, η εισαγωγή του ινδικού οπίου στην Κίνα από την Εταιρία των Ανατολικών Ινδιών ήταν αρκετά μεγάλη, γεγονός που καθιστούσε εξαρτημένο το βρετανικό εμπορικό ισοζύγιο από τις κινεζικές εισαγωγές οπίου. Ωστόσο, το 1836 η βιομηχανική και τεχνολογική ανάπτυξη, το αίτημα για ελεύθερο διεθνές εμπόριο και διπλωματική ισότητα κατέστησαν παρωχημένο το Σύστημα της Καντώνας και σε συνδυασμό με την ιλιγγιώδη ανάπτυξη του λαθρεμπορίου οπίου μέσα στην Κίνα, ο Ειδικός Αυτοκρατορικός Επίτροπος Lin Zexu αποφάσισε το κλείσιμο της Καντώνας στο διεθνές εμπόριο, με αποτέλεσμα να ξεσπάσει ο πρώτος Πόλεμος του Οπίου το 1839. (Χαλικιάς, 2013: 58-61).

Ο πρώτος Πόλεμος του Οπίου τερματίστηκε με την Συνθήκη της Νανκίν το 1842, η οποία ήταν η πρώτη από τις Άνισες Συνθήκες που επιβλήθηκαν στην Κίνα. Ειδικότερα, η συνθήκη αυτή αφορούσε την επιβολή αποζημιώσεων, την οριστική κατάργηση του

ελεγχόμενου εμπορίου, την προσάρτηση του Hong Kong στην Αγγλία, το άνοιγμα 5 παράκτιων περιοχών (Canton, Amoy, Foochowfoo, Ningpo και Shanghai) στην Αγγλία, με παράλληλη μείωση των τελωνειακών δασμών, οι οποίοι μειώθηκαν από 65% στο 5%. Ακόμη, τα ίδια προνόμια με την Αγγλία απέκτησε η Αμερική και η Γαλλία (Χαλικιάς, 2013:65). Αξίζει να σημειωθεί ότι, η Shanghai μετατράπηκε στο πιο διακεκριμένο λιμάνι με δική της τοπική πολιτοφυλακή υπό διεθνή επιτήρηση και κατέστη το πιο ισχυρό σημείο σύνδεσης με τη Δύση (Scott, 2008: 28).

Το καθεστώς των Άνισων Συνθηκών επιδεινώθηκε με τον δεύτερο Πόλεμο του Οπίου το 1856-1860, ο οποίος τερματίστηκε με τη Συνθήκη της Τιεντσίν. Η ήττα της Κίνας οδήγησε στο δικαίωμα εγκατάστασης ξένων διπλωματικών αποστολών στην αυτοκρατορική πρωτεύουσα, στην άρση των εμποδίων στην ναυσιπλοΐα στον ποταμό Yangtze, στη διακίνηση δυτικών προϊόντων και τέλος στην εγκατάσταση προτεσταντικών και καθολικών ιεραποστόλων (Χαλικιάς, 2013: 77-78). Έτσι, η αδυναμία της Κίνας να ανταπεξέλθει σε αυτές τις πολεμικές αναμετρήσεις φανέρωσε την ανάγκη να εισάγει οικονομικές και βιομηχανικές δομικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες θεωρήθηκαν ως «τα βασικά συστατικά της νέας παγκόσμιας πολιτικής» (Scott, 2008: 29-30).

Οι εξελίξεις αυτές υποβίβαζαν όλο και περισσότερο την Κίνα οικονομικά και πολιτικά στο διεθνές σύστημα. Μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνα η εσωτερική αποσύνθεση και αποσταθεροποίηση της εκφράζεται με δύο αιματηρές εξεγέρσεις. Η πρώτη στο νότο, η εξέγερση της Ταϊπίνγκ (1850-1864), η οποία έληξε με την υποστήριξη ξένων δυνάμεων στο αυτοκρατορικό στρατιωτικό σώμα, και η δεύτερη στο Πεκίνο, η εξέγερση των Μπόξερ (1899-1891), που κατευνάστηκε με την ένοπλη επέμβαση των ξένων δυνάμεων (Χαλικιάς, 2013: 85,151). Η επέμβαση αυτή στα εσωτερικά ζητήματα της Κίνας καταδεικνύει ότι η αυτοκρατορική εξουσία αρχίζει ουσιαστικά να απονομιμοποιείται, να αποδυναμώνεται και να χάνει την «ουράνια» νομιμοποίησή της. Τέλος, το αποτέλεσμα των εξεγέρσεων αυτών αποδεικνύει τη γενικότερη αδυναμία της να διαχειριστεί βίαιες καταστάσεις και την ανάγκη της να βαδίζει προς τον εκσυγχρονισμό.

Ένα πρωτοπόρο βήμα για την κινεζική πολιτεία είναι η ίδρυση του Πανεπιστημίου του Πεκίνο το 1898 μέσω του οποίου εισήχθησαν ριζοσπαστικές ιδεολογίες που αμφισβήτησαν την παραδοσιακή κινεζική κουλτούρα. Αυτός ο νέος τύπος κουλτούρας που άρχισε να σχηματίζεται ήταν κυρίως επηρεασμένος από τις ιδέες της Δύσης και ονομάστηκε Κίνημα της Νέας Κουλτούρας. Ωστόσο, το προϋπάρχον αίσθημα της ταπείνωσης εξακολουθούσε να εντείνεται από μία σειρά ιστορικών γεγονότων και

συγκεκριμένα, από τον Πρώτο Σινοϊαπωνικό Πόλεμο (1894-1895), που οδήγησε στην απώλεια ενός μέρους της εδαφικής κυριαρχίας της Κίνας στην Μαντζουρία, και την Επανάσταση του Σινχάι τον Οκτώβριο του 1911, η οποία αν και πέτυχε την ανατροπή του αυτοκράτορα οδήγησε στην κατάχρηση της εξουσίας από τη νέα κυβέρνηση. Αυτά τα δύο γεγονότα σε συνδυασμό με τους άνισους όρους της Συνθήκης των Βερσαλλιών ενέτειναν το προϋπάρχον αίσθημα ταπείνωσης του κινεζικού λαού και οδήγησαν στο ξέσπασμα του Κινήματος της 4^{ης} Μαΐου το 1919. Τέλος, μέσα σε αυτό το κλίμα δυσαρέσκειας, το Κίνημα της Νέας Κουλτούρας και το Κίνημα της 4^{ης} Μαΐου διαδραμάτισαν καταλυτικό ρόλο στην διαμόρφωση και στην εξέλιξη της σκέψης της κινεζικής κοινωνίας, εκφράζοντας έτσι την ανάγκη για εκσυγχρονισμό (Χαλικιάς, 2013: 196, 219, 229).

1.2: Από τη Δημοκρατία στη Λαϊκή Δημοκρατία

Η Επανάσταση του Σινχάι σηματοδότησε την λήξη της αυτοκρατορικής εξουσίας και την παράλληλη δημιουργία της Δημοκρατίας της Κίνας το 1912. Παρόλο που κατήργησε τη μακράιωνη αυτοκρατορική εξουσία, η νεοσυσταθείσα ρεπουμπλικανική κυβέρνηση υπό τον Yuan Shikai με τις ενέργειες της απέτυχε να βγάλει τη χώρα από τη θέση του μεγάλου ασθενή της ανατολικής Ασίας. Αρχικά, ο Yuan εμφανίστηκε ως δημοκρατικός, όχι όμως για πολύ, καθώς δεν άργησε να προβεί σε κινήσεις που υπονομεύαν την αξία της δημοκρατίας. Ειδικότερα, ακολούθησε μια απολυταρχική πολιτική, ενισχύοντας το στρατό και συγκεντρώνοντας όλες τις εξουσίες με αποκορύφωμα την αυτοανακήρυξη του σε αυτοκράτορα το 1915. Την ίδια περίοδο το εθνικό αίσθημα της κινεζικής κοινωνίας κλονίστηκε από τις εξελίξεις του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, κατά την διάρκεια του οποίου η Κίνα υπέστη την ιαπωνική επεκτατικότητα με την σύνταξη των 21 απαιτήσεων, τις οποίες δέχτηκε ο Yuan, οδηγώντας έτσι σε περαιτέρω εξεγέρσεις και κατακερματισμό (Χαλικιάς, 2013:219,222).

Μέσα από τις εξεγέρσεις αυτής της περιόδου διαμορφώθηκαν οι πρώτοι κομματικοί σχηματισμοί. Σημαντικό ρόλο θα διαδραματίσει η Κουομιτάνγκ ή αλλιώς το Εθνικό Κόμμα υπό την προεδρία του Sun Yat-sen και λίγο αργότερα το Κομμουνιστικό Κόμμα, το οποίο ιδρύεται το 1920 και εμφανίζεται στην αρχή ως μια ολιγομελής αλλά ταυτόχρονα δυναμική οργάνωση. Οι δυο αυτοί κομματικοί σχηματισμοί θα διαδραματίσουν κεντρικό ρόλο στις πολιτικές εξελίξεις καθώς από το 1927 ξεκινάει η

εμφύλια διαμάχη ανάμεσα τους. Συγκεκριμένα, η επιτυχία της Βόρειας Εκστρατείας ενίσχυσε την δύναμη της Κουομιτάνγκ μέχρι την ιαπωνική εισβολή στην Κίνα και την ανασυγκρότηση των κομμουνιστικών δυνάμεων. Σημαντικό γεγονός αποτελεί η Μεγάλη Πορεία κατά την οποία το κομμουνιστικό κόμμα ανασυγκροτείται στη νότια Κίνα, στην Jiangxi, σχηματίζοντας τον Κόκκινο Στρατό. Ο στόχος των μελών του ήταν να διασχίσουν περπατώντας την νοτιοδυτική Κίνα, να αντιμετωπίσουν τα εθνικιστικά στρατεύματα της Κουομιτάνγκ, ώστε να καταφέρουν να φτάσουν στην βορειοδυτική Κίνα, στην επαρχία Shaanxi, προκειμένου να ανασυγκροτηθούν. Είναι αξιοσημείωτο ότι, στην Μεγάλη Πορεία αναδεικνύεται η προσωπικότητα του Mao Tse-tung που τον κατέστησε τον αδιαμφισβήτητο ηγέτη του Κομμουνιστικού Κόμματος (Χαλικιάς, 2013: 250-252, 269-272).

Ο εμφύλιος συνεχίστηκε μέχρι το 1949 με μία διακοπή εξαιτίας του Δευτέρου Σινοϊαπωνικού Πολέμου. Ο Δεύτερος Σινοϊαπωνικός Πόλεμος εντάσσεται μέσα στα γεγονότα του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, με την Ιαπωνία να εκδηλώνει τις επεκτατικές της βλέψεις ήδη από το 1931 όταν εισέβαλλε στην Μαντζουρία. Οι εχθροπραξίες ανάμεσα στις δυο πολιτικές δυνάμεις έπαυσαν το 1937 μέχρι το 1945 με την δημιουργία του ενιαίου μετώπου εναντίον των Ιαπώνων. Τέλος, οι δυο στρατοί ακολούθησαν διαφορετικές στρατηγικές με τον Εθνικό Στρατό να οργανώνει την αμυντική πολιτική και τον Κόκκινο Στρατό τον ανταρτοπόλεμο (Χαλικιάς, 2013: 283).

Ήδη από τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα και την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας, η Κίνα φαίνεται να διδάσκεται σταδιακά από τα λάθη της αποδυναμωμένης αυτοκρατορικής εξουσίας. Κατά την περίοδο αυτή σημειώνονται κάποιες κοινωνικο-οικονομικές εξελίξεις. Συγκεκριμένα, η μείωση των εισαγωγών των δυτικών προϊόντων, εξαιτίας του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, οδήγησε στην ανάπτυξη της τοπικής βιομηχανίας στις παράκτιες περιοχές. Με αυτόν τον τρόπο επιτεύχθηκε η δημιουργία μιας επιχειρηματικής και διοικητικής τάξης που είχε αρχίσει να εμφανίζεται ήδη από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα σε περιοχές όπως η Καντόνα και η Σαγκάη. Επιπλέον, τα κεφάλαια του εξωτερικού και τα κινεζικά, που υπήρχαν στις παράκτιες περιοχές, οδήγησαν στην εμφάνιση κινεζικών τραπεζών, ο αριθμός των οποίων έφτασε τις 102 το 1926. Έτσι, η κινεζική κοινωνία αναδιαμορφώθηκε με την εμφάνιση νέων στρωμάτων, όπως έμποροι, βιομήχανοι, διοικητικά στελέχη, εργάτες και νέου τύπου σπουδαστές (Χαλικιάς, 2013: 193). Ακόμη, με την δημιουργία της δημοκρατικής κυβέρνησης αναδύεται η τάξη των γραφειοκρατών, την οποία ο Μάο θεωρεί εμπόδιο της πολιτικής (Μάο Τσε-Τουνγκ,

1966: 43). Αυτός ο γραφειοκρατικός τρόπος οργάνωσης της κυβέρνησης ήταν ήδη παγιωμένος από την αρχαιότητα και σύμφωνα με τον Max Weber, η Κίνα μαζί με την αρχαία Αίγυπτο, ήταν από του πρώτους πολιτισμούς που ανέπτυξαν μια σχεδόν σύγχρονη διοίκηση του δημόσιου τομέα, δηλαδή τη γραφειοκρατία (Urio, 2019: 62).

Την περίοδο από την δημιουργία της Δημοκρατίας της Κίνας μέχρι την Λαϊκή Δημοκρατία η Κίνα βάλλεται τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά. Ο εμφύλιος πόλεμος, η ιαπωνική επιθετικότητα και οι ξένες παρεμβάσεις, ειδικά από τις ΗΠΑ που υποστήριζαν το εθνικιστικό κόμμα, δεν άφησαν πολλά περιθώρια για την ανάπτυξη της δύναμης της Κίνας (Urio, 2019: 63). Με το τέλος του εμφυλίου πολέμου και τη νίκη των κομμουνιστικών δυνάμεων ξεκίνησε να οργανώνεται το κινεζικό κράτος με μία σειρά πολιτικών και μεταρρυθμίσεων, που αν και θα έχουν στόχο τη σταθεροποίησή και την ανάπτυξή του, στην πραγματικότητα δεν θα επιφέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Με αυτόν τον τρόπο κλείνει ο αιώνας της ταπείνωσης και η Κίνα εισέρχεται στη μαοϊκή περίοδο. Αν και βρισκόταν σε ένα καθεστώς ημι-αποικιοκρατίας, καμία από τις μεγάλες δυνάμεις δεν ήταν έτοιμη ή πρόθυμη να την καταλάβει ολόκληρη. Αυτό οφείλεται στην τεράστια έκταση της, στον υπερβολικά μεγάλο πληθυσμό της αλλά και στις εσωτερικές ιδιαιτερότητές της. Η αποικιοποίηση της, δηλαδή, θα συνεπαγόταν τεράστιο κόστος γι' αυτό και η κάθε χώρα επωμίστηκε το κομμάτι που την εξυπηρετούσε και όχι ολόκληρη την επικράτεια της Κίνας. Αυτήν την περίοδο δόθηκε παραπάνω έμφαση στον πολιτικό αγώνα παραμερίζοντας την οικονομική ανάπτυξη, η οποία βρισκόταν σε χαμηλά επίπεδα. Τέλος, παρά το υψηλό τεχνολογικό δυναμικό και τους πόρους της, η Κίνα δεν μπόρεσε να οργανώσει τη βιομηχανική επανάσταση με τον τρόπο που συνέβη στη Δύση, αφενός εξαιτίας του υποχρεωτικού ανοίγματος της στον δυτικό κόσμο με ημιαποικιοκρατικούς όρους, αφετέρου λόγω της ξεχωριστής ιστορικής της και μακράιωνης πορείας.

1.3: Εξωτερικό Εμπόριο

Κατά την περίοδο των Άνισων Συνθηκών παρατηρείται μία ραγδαία άνοδος των εμπορικών συναλλαγών στην κινεζική επικράτεια. Ειδικότερα, τα λιμάνια που άνοιξαν στο διεθνές εμπόριο μετατράπηκαν στις πιο ανεπτυγμένες περιοχές της Κίνας, όπου η κυριαρχία του εμπορίου μεταξιού και τσαγιού αντικατέστησε την παραδοσιακή καλλιέργεια προϊόντων διατροφής (Χαλικιάς, 2013: 66) συμβάλλοντας στην αύξηση της

εισαγωγής προϊόντων. Έτσι, ο αριθμός των νέων προϊόντων που εισήχθησαν αυξήθηκε κατά 6% ετησίως την περίοδο 1860-1940. Όσον αφορά τις εισαγωγές, το 1870, το όπιο κατείχε το 37%, ενώ στις εξαγωγές το τσάι και το μετάξι κατείχαν το 70%. Όσον αφορά τους βασικούς εμπορικούς της εταίρους, μετά το τέλος του Πρώτου Πολέμου του Οπίου, ήταν η Βρετανία και οι Ευρωπαϊκές χώρες, ενώ στις αρχές του 20^{ου} αιώνα η περιφερειακή ανάπτυξη της Κίνας στράφηκε στη συναλλαγή και με άλλες χώρες, όπως οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία (Keller et al., 2011: 2, 17-18,23).

Μέσα σε αυτή τη χρονική περίοδο αυξήθηκε το θαλάσσιο εμπόριο. Το Hong Kong ως αποικία της Βρετανίας ήταν το πιο προσβάσιμο ανοιχτό λιμάνι και τέθηκε στο επίκεντρο της εμπορικής δραστηριότητας λειτουργώντας ως διαμεσολαβητής με τις μικρότερες χώρες. Επιπλέον, η ίδρυση των Κινεζικών Ναυτιλιακών Τελωνείων το 1854 από ξένους συμβούλους στη Shanghai αφορούσε ένα σύνολο κανόνων για το άμεσο εμπόριο με τις ξένες χώρες αλλά και το εμπόριο στην πλειονότητα των ακτών και των ποταμών της Κίνας. Από την άλλη, αυτή η ξένη εισβολή στην Κίνα ήταν εξαιρετικά αρνητική καθώς το εξωτερικό εμπόριο ήταν επιβλαβές για τα κινεζικά συμφέροντα, διότι κατέστρεψε την εσωτερική της βιομηχανία (Keller et al., 2011). Ακόμη, η απότομη ανάπτυξη του θαλάσσιου εμπορίου είχε αρνητικές επιπτώσεις στην εσωτερική ναυσιπλοΐα προκαλώντας μεγάλη ανεργία σε περιοχές της νότιας Κίνας. Ωστόσο, η ταχύτατη αύξηση των εμπορικών συναλλαγών δημιούργησε νομισματική κρίση διαλύοντας το κινεζικό χρηματοπιστωτικό σύστημα και παράλληλα η εισαγωγή φθηνών προϊόντων από τη Δύση μείωσε την εσωτερική παραγωγή και εξαφάνισε ολοκληρωτικά έναν παραγωγικό τομέα, δηλαδή την παραδοσιακή κλωστοϋφαντουργία (Χαλικιάς, 2013: 66- 67).

Μέσα σε αυτό το κλίμα επιχειρήθηκαν κάποιες προσπάθειες εκβιομηχάνισης οι οποίες, όπως θα φανεί, δεν θα ευδοκιμήσουν. Για την αυτοενίσχυση της Κίνας ήταν απαραίτητη η δημιουργία βιομηχανικών και εμπορικών επιχειρήσεων και η ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού δικτύου μεταφορών, δηλαδή σιδηροδρομικής υποδομής. Συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις αυτές λειτουργούσαν υπό κυβερνητική εποπτεία, καθώς αυτός ήταν ο μόνος τρόπος ανάπτυξης των σχετικών οικονομικών κλάδων. Ένα παράδειγμα από τις πιο σημαντικές επιχειρήσεις της εποχής ήταν η Κινεζική Εταιρεία Εμπορικής Ατμοπλοΐας που σχεδιάστηκε για να ανταγωνιστεί τις αντίστοιχες βρετανικές και έγινε το επίκεντρο μιας σειράς άλλων εταιρειών στους κλάδους των ορυχείων, της βιομηχανίας και των μεταφορών. Τέλος, όσες προσπάθειες έγιναν για τη δημιουργία σιδηροδρομικής γραμμής αντιμετώπισαν την αποδοκιμασία των κινεζικών αρχών, ενώ στα λιμάνια όπου

ίσχυαν οι Άνισες Συνθήκες ξεκίνησε να υποστηρίζεται έντονα η ανάγκη της ανάπτυξης του σιδηροδρόμου (Χαλικιάς, 2013: 107-108).

Ο όγκος του εξωτερικού εμπορίου της Κίνας από το 1885 είναι σχετικά σταθερός. Ωστόσο, μετά τη Μεγάλη Ύφεση το 1929 το εμπόριο κατέρρευσε και ο μέσος ρυθμός αύξησης τόσο των εισαγωγών όσο και των εξαγωγών είναι περίπου 5% ανά έτος. Ακόμη, το εμπόριο με τις ΗΠΑ παρόλο που στην αρχή ήταν περιορισμένο, την περίοδο 1900-1946 απέκτησε μεγάλη σημασία. Ακόμη, η Κίνα αντιπροσώπευε περίπου το 2% του παγκόσμιου εμπορίου από το 1913 έως το 1938, με το ανώτατο σημείο να φτάνει το 2.30% το 1925 (Keller et al., 2011: 14-16). Τέλος, όπως θα αναλυθεί παρακάτω, θα χρειαστεί αρκετό χρόνο ώστε να επιστρέψει ξανά και να ξεπεράσει αυτό το ποσοστό της συμβολής της στο παγκόσμιο εμπόριο, καθώς μετά το 1949, επιβλήθηκαν περιοριστικές πολιτικές στο εξωτερικό εμπόριο μέσα σε ένα κλίμα Ψυχρού Πολέμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η νέα Κίνα

Από τη στιγμή της ίδρυσης της Λαϊκής Δημοκρατίας, η Κίνα θα περάσει σε μια νέα φάση, καθώς πλέον καταδεικνύεται η ανάγκη να προχωρήσει σε εσωτερική αναδιοργάνωση και να αυξήσει τις επιδόσεις της οικονομίας της. Πάρα την διείσδυση ριζοσπαστικών ιδεών στην κινεζική κοινωνία τα προηγούμενα χρόνια μέσω των πανεπιστημίων, είναι ευνόητο ότι οι δυτικές ιδέες δεν συμβάδισαν με την κινεζική κοινωνία. Συγκεκριμένα, το οικονομικό σύστημα διαμορφώθηκε σύμφωνα με την Σοβιετική Ένωση, εφαρμόστηκε δηλαδή το σύστημα της κεντρικά σχεδιασμένης οικονομίας στην οποία το κράτος και σε αυτήν την περίπτωση το Κομμουνιστικό Κόμμα, διαδραματίζει κεντρικό ρόλο όσον αφορά τον έλεγχο και την υλοποίηση των αποφάσεων. Ωστόσο, παρά τις προσπάθειες της κυβέρνησης, η οικονομική ανάπτυξη κατά τη μαοϊκή περίοδο χαρακτηρίζεται ασταθής, ενώ μετά την περίοδο των μεταρρυθμίσεων φαίνεται να αποκτά η Κίνα μια πιο βιώσιμη ανάπτυξη (Wu, 2003: 1).

Βγαίνοντας από τον αιώνα της ταπείνωσης και έχοντας ξεπεράσει τον εμφύλιο πόλεμο η Κίνα φαίνεται να είναι ιδιαίτερα ζημιωμένη. Η οικονομική της ανάπτυξη εμποδίστηκε από μία σειρά από παραμέτρους, οι οποίες αφορούν τον κατεστραμμένο βιομηχανικό τομέα που αποτελούσε το 10% της συνολικής παραγωγής, την υποτίμηση του εθνικού νομίσματος, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας στις πόλεις και την έλλειψη βασικών προϊόντων διατροφής στις αγροτικές περιοχές, όπου ζούσε το 95% του πληθυσμού. Έτσι, ήταν φυσικό, η νέα κυβέρνηση να προχωρήσει σε μεταρρυθμίσεις τόσο στον οικονομικό όσο και στον διοικητικό τομέα, οι οποίες θα συνέβαλλαν στην ανασύσταση της οικονομίας (Χαλικιάς, 2013: 348).

2.1: Μαοϊκή περίοδος

Η πολιτική που εφαρμόστηκε μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου φαίνεται να επέφερε θετικά αποτελέσματα. Η περίοδος από το 1949 μέχρι το 1958 χαρακτηρίζεται από σταθεροποίηση καθώς το Κομμουνιστικό Κόμμα προσπαθεί να βρει τα σταθερά βήματα που χρειάζεται μία χώρα για να λειτουργήσει. Ανάμεσα στα επιτεύγματα που σημειώθηκαν τα πιο χαρακτηριστικά είναι η μείωση του πληθωρισμού στο 15% μέσα στο διάστημα του ενός χρόνου, η σταθεροποίηση των μισθών και των τιμών, το δικαίωμα

λειτουργίας μικρών επιχειρήσεων και το κλείσιμο των ιδιωτικών τραπεζών με την παράλληλη ίδρυση μίας κυβερνητικής τράπεζας, η οποία δανειοδοτούσε τις επιχειρήσεις ύστερα από την συγκατάθεση των Κομμουνιστικών Αρχών (Χαλικιάς, 2013: 349). Επιπλέον, το όραμα του Μάο ήταν να πετύχει την αυτάρκεια της Κίνας μέσω της εκβιομηχάνισης. Μετά τον εμφύλιο πόλεμο, ήταν ανάγκη να μετατραπεί σε βιομηχανική δύναμη και για να γίνει αυτό χρειαζόταν βραχυπρόθεσμη βοήθεια από το εξωτερικό με τη μορφή της εισαγωγής αγαθών (Mitcham, 2005: 4).

Το Κομμουνιστικό Κόμμα αποφάσισε ότι, οι εισαγωγές βιομηχανικού και τεχνολογικού εξοπλισμού αποτελούσαν την πρώτη προτεραιότητα. Οι εισαγωγές αυτές θα αντισταθμίζονταν από τις εξαγωγές τροφίμων, υφασμάτων και προϊόντων ελαφράς βιομηχανίας. Ωστόσο, η Κίνα εξαρτιόταν μέχρι ένα βαθμό από τις εισαγωγές αμερικανικών σιτηρών, γεγονός που δημιουργούσε ανησυχίες στην κυβέρνηση για την αποδυνάμωση της αυτάρκειας της χώρας και την εξάρτηση της από την Αμερική. Γι' αυτό το λόγο, ο Μάο αποφάσισε να στραφεί προς τη Σοβιετική Ένωση με σκοπό την παροχή οικονομικής και χρηματοπιστωτικής στήριξης. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι, το 1950 οι δύο χώρες σύνηψαν μια τριακονταετή Συνθήκη Φιλίας, Συμμαχίας και Αμοιβαίας Βοήθειας υπό την οποία η Σοβιετική Ένωση παρείχε δάνεια, εμπορικές διευκολύνσεις, βιομηχανικό εξοπλισμό, τεχνολογική και τεχνική στήριξη προς την Κίνα (Mitcham, 2005: 4-5).

Οι διαδικασίες της κινεζικής ανασυγκρότησης διακόπηκαν από το ξέσπασμα του Πολέμου της Κορέας το 1950. Η είσοδος της Κίνας στον πόλεμο συνέβαλλε στην καθυστέρηση της εσωτερικής της ανάπτυξης και το εμπόριο με τις ΗΠΑ κλονίστηκε. Ειδικότερα, οι ΗΠΑ άσκησαν εμπάργκο στα προϊόντα που προέρχονταν από την Κίνα το Hong Kong και το Macao (Mitcham, 2005: 5). Ο εξωτερικός πόλεμος έδωσε αφορμή στην ανασυγκρότηση του διοικητικού τομέα καθώς, η κυβέρνηση προχώρησε στην εξάλειψη των ανεπιθύμητων στοιχείων και στην απαλλαγή των κρατικών υπηρεσιών από τα μη πιστά στελέχη (Χαλικιάς, 2013: 350).

Ένα από τα πιο σημαντικά βήματα στα οποία προέβη το Κομμουνιστικό Κόμμα για την ανασύσταση της οικονομίας είναι η εγκαθίδρυση του νόμου για την αγροτική μεταρρύθμιση. Συγκεκριμένα, αποφάσισε ότι έπρεπε να εφαρμοστούν πιο παραδοσιακές μέθοδοι για την ανάπτυξη επαρκούς αγροτικής παραγωγής (Mitcham, 2005: 4). Στα πλαίσια του Μεγάλου προς τα Εμπρός Άλματος σχεδιάστηκε το σύστημα της Κομμούνας

το οποίο θα γεφύρωνε το χάσμα μεταξύ του βιομηχανικού και του αγροτικού τομέα, με βασικό στόχο την επανάσταση και την ανάπτυξη. Το σύστημα της Κομμούνας θεωρήθηκε από την κυβέρνηση ότι ήταν η καλύτερη οργάνωση για την επίτευξη των δύο παραπάνω στόχων κατά τη διάρκεια μετάβασης στον κομμουνισμό (Ahn, 1975: 631). Μία Κομμούνα είχε μεγάλη κλίμακα, οργάνωνε δηλαδή περίπου 5000 νοικοκυριά και υπαγόταν στην ιδιοκτησία του κράτους, ενώ τα άτομα είχαν δικαιώματα εκμετάλλευσης της γης και των μέσων παραγωγής. Επιπλέον, η κοινότητα συγκέντρωνε όλα τα μέσα παραγωγής και όλες τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Όσον αφορά τη δομή της, συνδύαζε τρεις τομείς, τον πολιτικό, τον κοινωνικό και τον οικονομικό τομέα και προέβλεπε την ενασχόληση των μελών της με τη βιομηχανία, τη γεωργία, το εμπόριο, τον πολιτισμό, την εκπαίδευση και τέλος την στράτευση (Ahn, 1975: 632). Βασικό καθήκον της κοινότητας ήταν η προώθηση της μαζικής κινητοποίησης και της αυτονομίας, με αποτέλεσμα οι αγρότες να οργανωθούν προκειμένου να γίνουν στρατιώτες και εργάτες ταυτόχρονα. Τέλος, η ζωή των μελών της Κομμούνας ήταν συλλογική, για παράδειγμα οι αγρότες γευμάτιζαν σε κοινόχρηστους χώρους, καθώς όλες οι κοινές δραστηριότητες ήταν προσανατολισμένες στους πολιτικούς στόχους του Κομμουνιστικού Κόμματος για επανάσταση (Ahn, 1975: 633).

Μέσα στο κλίμα του Ψυχρού Πολέμου τόσο η πολιτική όσο και η οικονομική ιδεολογία της Κίνας ήταν επηρεασμένες από τη Σοβιετική Ένωση. Η Κίνα μιμούμενη το σοβιετικό μοντέλο είχε ως στόχο την μετατροπή της αγροτικής κοινωνίας σε βιομηχανική. Έτσι, η εκβιομηχάνιση θεωρήθηκε από τον Μάο ως η βασική προϋπόθεση για την οικοδόμηση της σοσιαλιστικής κοινωνίας. Για την εκπλήρωση αυτού του στόχου καταρτίστηκε το «Πρώτο Πενταετές Σχέδιο» (1953-1957), το οποίο είχε ως βασική επιδίωξη τη δημιουργία υποδομής βαριάς βιομηχανίας (Χαλικιάς, 2013: 354). Τα αποτελέσματα του Πρώτου Πενταετούς Σχεδίου ήταν θετικά. Συγκεκριμένα, τα οικονομικά μεγέθη βελτιώθηκαν και αυτό φαίνεται από την άνοδο του ΑΕΠ κατά 8,9%, την αύξηση της γεωργικής παραγωγής κατά 3,8%, αλλά και του πληθυσμού κατά 2,4%. Τεράστια, επίσης, ήταν και η παραγωγή χάλυβα, άνθρακα, ηλεκτρισμού, γεννητριών, ηλεκτρικών κινητήρων και βαμβακερών προϊόντων. Τέλος, η βιομηχανία βελτιώθηκε και με την οικονομική και τεχνική συμβολή της Σοβιετικής Ένωσης. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι, τα παραπάνω επιτεύγματα σημειώθηκαν ήδη από το 1956, δηλαδή ένα χρόνο πριν το προγραμματισμένο χρονικό όριο (Χαλικιάς, 2013: 355).

Η σινοσοβιετική ρήξη το 1956 ανέβαλε την υλοποίηση του Δεύτερου Πενταετούς Σχεδίου (Χαλικιάς, 2013: 357) με αποτέλεσμα το 1958 να αντικατασταθεί από το «Μεγάλο προς τα Εμπρός Άλμα», το οποίο αποτέλεσε σαφέστατο διαχωρισμό από το πρότυπο της Σοβιετικής Ένωσης. Στην πραγματικότητα ήταν ένα σχέδιο προς τη δημιουργία μιας Κομμουνιστικής Κίνας, που είχε ως πρωταρχικό μέσο την κινητοποίηση των μαζών και την επαναστατική συνείδησή τους. Ωστόσο, οι συνέπειες του Μεγάλου προς τα Εμπρός Άλματος ήταν ολέθριες και δεν ανταποκρίθηκε εν τέλει στις υψηλές προσδοκίες. Οι χαμηλές επιδόσεις της οικονομίας σε συνδυασμό με την κακοκαιρία και τις πλημμύρες του ποταμού Yangtze οδήγησαν όχι μόνο στη μείωση της σοδειάς βασικών προϊόντων αλλά και στο θάνατο εκατομμυρίων ανθρώπων λόγω της υποσίτισης (Χαλικιάς, 2013: 365-366).

Όσον αφορά το εξωτερικό εμπόριο, αυτήν την περίοδο διεξάγεται από κρατικές επιχειρήσεις, οι οποίες διέθεταν περιορισμένες πρωτοβουλίες για να λειτουργήσουν αποτελεσματικά. Το καθεστώς της Κίνας βασιζόταν στην αυτάρκεια, καθώς οι εισαγωγές λειτουργούσαν συμπληρωματικά στην εσωτερική παραγωγή. Μέσα σε μία δεκαετία, δηλαδή από το 1954 μέχρι 1964, η μέση ετήσια ανάπτυξη των εισαγωγών και των εξαγωγών ήταν 4% και 6% αντίστοιχα. Επιπλέον, η παραγωγή σπόρων και δημητριακών αποτέλεσαν λιγότερο σημαντικά είδη εξαγωγής με αποτέλεσμα η Κίνα να μετατραπεί από εξαγωγέα σε εισαγωγέα των συγκεκριμένων προϊόντων. Ακόμη, συνέπεσε η ταυτόχρονη ανάπτυξη τόσο των εισαγωγών κλωστοϋφαντουργικών ινών όσο και των εξαγωγών υφασμάτων και ρούχων. Τέλος, σημειώθηκε σημαντικό ενδοβιομηχανικό εμπόριο για ορισμένους τομείς, όπως για παράδειγμα του τομέα των μη ηλεκτρικών μηχανημάτων (Keller et al., 2011 :32).

Η Πολιτιστική Επανάσταση του 1966 λειτούργησε ως τροχοπέδη στην ανάπτυξη του εμπορίου. Συγκεκριμένα, η κυβέρνηση ανέστειλε όλες τις εισαγωγές που θεωρούσε ότι δεν ήταν απαραίτητες, με αποτέλεσμα να προχωρήσει στη διανομή των προϊόντων που έχουν ήδη αγοραστεί από το εξωτερικό. Η στρατηγική της αυτάρκειας που υποστηρίχθηκε σθεναρά κατά την Πολιτιστική Επανάσταση βασιζόταν στην επιδίωξη μιας πιο γρήγορης βιομηχανικής παραγωγής στο εσωτερικό, καθώς η εκβιομηχάνιση και η τεχνολογική ανάπτυξη εστίαζαν στην αντιγραφή μεθόδων, με την παράλληλη προετοιμασία για επανάσταση. Σύμφωνα με τον Μάο ήταν επικίνδυνο για τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας να βασίζεται στις εισαγωγές ξένων σιτηρών και προσπάθησε να μειώσει δραστικά τις εισαγωγές τους αυξάνοντας την εγχώρια παραγωγή μέσω της

εκτεταμένης εφαρμογής λιπασμάτων. Τέλος, τα γεγονότα που ακολούθησαν την Πολιτιστική Επανάσταση ανέτρεψαν την οικονομική ανάπτυξη της Κίνας με τη βιομηχανική παραγωγή να πλήττεται σοβαρά, με κύρια συνέπεια την έλλειψη τροφίμων κυρίως στις πόλεις και υπονόμισαν τις σχέσεις της με το εξωτερικό και ιδίως με τις ΗΠΑ, καθώς βάδιζε όλο και πιο πολύ στην απομόνωση από τη διεθνή κοινότητα (Mitcham, 2005: 196). Ωστόσο, η ιστορική επίσκεψη του Προέδρου Νίξον στο Πεκίνο το 1972, η οποία δεν μπορεί να ιδωθεί χωριστά από την προηγηθείσα Σινοσοβιετική Ρήξη, εγκαινίασε μία περίοδο αναθέρμανσης των σχέσεων των δύο χωρών καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970.

2.2: Μετα-μαοϊκή περίοδος

Ο θάνατος του Μάο και ο έλεγχος της εξουσίας από τον Deng Xiaoping το 1979 σηματοδότησε την αρχή μιας νέας εποχής για την Κίνα. Εισάγεται πλέον ως πολιτική πλατφόρμα μακράς πνοής η λεγόμενη «Πολιτική των Ανοικτών Θυρών» (Open Door Policy) με σκοπό την εξωστρέφεια προς τον δυτικό κόσμο και την υποδοχή ξένων κεφαλαίων και επιχειρήσεων μέσα στην κινεζική επικράτεια. Η κυβέρνηση διατύπωσε το πρόγραμμα των τεσσάρων εκσυγχρονισμών που σηματοδοτούσε την ανάγκη να φτάσει η Κίνα τον δυτικό κόσμο σε τέσσερις διαφορετικούς τομείς: τη γεωργία, τη βιομηχανία, την επιστήμη και την τεχνολογία και την εθνική άμυνα (Ugio, 2019: 68). Έτσι, η ώθηση προς τον εκσυγχρονισμό οδήγησε στην ανάγκη για προσέλκυση όχι μόνο τεράστιου όγκου ξένου κεφαλαίου αλλά και προηγμένης τεχνολογίας μέσα σε ένα συνεχώς εξελισσόμενο διεθνές σύστημα (Χαλικιάς, 2013: 484- 485).

Η στρατηγική του Deng βασίστηκε στην πραγματοποίηση δύο στόχων. Αφενός στη εδραίωση της εξουσίας του Κομμουνιστικού Κόμματος και αφετέρου στην οικονομική ανάπτυξη. Οι πολιτικές που εφάρμοσε είχαν τη λογική της μη επέμβασης του κόμματος καθώς επέτρεψε οικονομικές, όχι όμως πολιτικές, μεταρρυθμίσεις (Barry, 1993: 492). Αυτό που τον διακρίνει από τον Μάο είναι ο πραγματισμός του, καθώς βάζει στην άκρη την ιδεολογία και ακολουθεί το αρχή «της αναζήτησης της αλήθειας μέσα από τα πραγματικά γεγονότα» (Χαλικιάς, 2013: 483). Επίσης, για τον Deng ο κομμουνισμός ήταν περισσότερο μια οργανωτική λύση στα προβλήματα που αντιμετώπισε η Κίνα κατά το δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα. Με άλλα λόγια, παρά τη μαρξιστική ιδεολογία που κυριαρχούσε στο Κόμμα, ο πραγματισμός του Deng τον οδηγεί να εισαγάγει στην

κεντρικά σχεδιασμένη οικονομία ορισμένους μηχανισμούς της αγοράς (Urio, 2019: 67-68).

Ένα χαρακτηριστικό στοιχείο των νέων μεταρρυθμίσεων ήταν η συνύπαρξη του κρατικού με τον μη κρατικό τομέα, ο οποίος αναπτυσσόταν ταχύτατα μέσα στις κρατικές επιχειρήσεις και ονομάστηκε «Σύστημα Διπλής Τροχιάς» (Dual Track System) (Barry, 1993: 11). Το σύστημα διπλής τροχιάς επέτρεψε στις επιχειρήσεις να παραδώσουν το προβλεπόμενο μερίδιο της παραγωγής στην οικονομία του πλάνου και τα υπόλοιπα προϊόντα που περίσσευαν μπορούσαν να τα πουλήσουν στην αγορά (Jain, 2017: 69). Επιπλέον, ένα μέρος των μεταρρυθμίσεων προς τον «σοσιαλισμό με κινεζικά χαρακτηριστικά» αποτέλεσε η εισαγωγή του «Συστήματος Ευθύνης των Νοικοκυριών» (Household Responsibility System) στον αγροτικό τομέα. Συγκεκριμένα, ήταν ένα είδος σύμβασης μεταξύ των νοικοκυριών και της κυβέρνησης, όπου τα άτομα αποφάσιζαν για την οργάνωση της αγροτικής παραγωγής, παρήγαγαν τις ποσότητες που προέβλεπε ο κεντρικός οικονομικός σχεδιασμός και κρατούσαν τις επιπλέον παραγόμενες ποσότητες για διάθεση μέσω του μηχανισμού της αγοράς. Αυτή η πολιτική αντικατέστησε τη συλλογική γεωργία της αγροτικής κολεκτίβας που εισήγαγε ο Μάο το 1958 στο πλαίσιο του συστήματος των Κομμούνων, το οποίο δεν επιβράβευε τον μεμονωμένο αγρότη για την πρόσθετη εργασία του, καθώς δεν υπήρχαν κίνητρα και διέξοδοι για τυχόν πλεονάζουσα παραγωγή (Jain, 2017: 68).

Βασικός στόχος του Κόμματος ήταν να αυξηθεί η παραγωγικότητα και η αποδοτικότητα των κρατικών επιχειρήσεων (state-own enterprises). Η αρχική δοκιμή πραγματοποιήθηκε στην επαρχία Sichuan, όπου υπήρχαν 100 κρατικές επιχειρήσεις, οι οποίες αφού παρέδιδαν τα μερίδια στο κράτος μπορούσαν να κρατήσουν ένα μέρος από τα συνολικά κέρδη της παραγωγής και να πάρουν αποφάσεις σχετικά με το πλάνο της παραγωγής, την προσαρμογή του εργατικού δυναμικού και την πώληση των προϊόντων. Αξίζει να αναφερθεί ότι, οι τιμές των προϊόντων διέφεραν όταν προορίζονταν για την αγορά. Με αυτόν τον τρόπο, οι επιχειρήσεις είχαν αποκτήσει έναν βαθμό αυτονομίας καθώς και κίνητρα, με αποτέλεσμα το 1981 χιλιάδες επιχειρήσεις να υιοθετήσουν αυτό το καθεστώς και το 1983 υιοθετήθηκε σχεδόν σε ολόκληρο τον βιομηχανικό τομέα (Song, 2018: 349).

Ο τομέας των κρατικών επιχειρήσεων μετατράπηκε σε έναν σύγχρονο εταιρικό τομέα με πολλές μεγάλες και παγκόσμιες επιχειρήσεις, με ιδιαίτερο καθεστώς ιδιοκτησίας και σύνθετες οργανωτικές και επιχειρησιακές δομές. Η μεταρρύθμιση των κρατικών επιχειρήσεων διαδραμάτισε κεντρικό ρόλο για την ανάπτυξη του μη κρατικού

επιχειρησιακού τομέα με την προσέλκυση επενδύσεων σε σημαντικές βιομηχανίες. Τέλος, διαδραμάτισαν ζωτικό ρόλο στο να πραγματοποιήσει η κυβέρνηση τους στόχους της, όπως μακροοικονομική και κοινωνική σταθερότητα και προαγωγή των εθνικών της συμφερόντων (Song, 2018: 365)

Προς την ίδια κατεύθυνση κινήθηκαν και οι Δημοτικές Επιχειρήσεις της Υπαίθρου (Township and Village Enterprises, TVEs) οι οποίες λειτουργούσαν, επίσης, εκτός του πλάνου αλλά ήταν υπό κρατική ιδιοκτησία και σε κάποιο βαθμό τις διαχειρίζονταν οι τοπικές κυβερνήσεις της Κίνας (Hofman, 2018: 60). Επιπλέον, η έμφαση που δόθηκε στον αγροτικό τομέα θα μπορούσε να εξηγηθεί από την υποβάθμιση που υπέστησαν οι αγροτικές περιοχές εξαιτίας των παλαιότερων αποτυχημένων πολιτικών. (Hofman, 2018: 78). Μέχρι το 2001 οι επιχειρήσεις αυτές μετατράπηκαν σε βασικούς πυλώνες της οικονομίας, διότι παρείχαν θέσεις εργασίας στις αγροτικές περιοχές και οδήγησαν στην αύξηση των εισοδημάτων των αγροτών (Hofman, 2018: 77).

Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα της εφαρμογής της νέας στρατηγικής του Κόμματος αποτελούν οι Ειδικές Οικονομικές Ζώνες (ΕΟΖ). Με λίγα λόγια, η οικονομική ανάπτυξη απαιτούσε κάποιο βαθμό ελευθερίας και ιδιωτικής πρωτοβουλίας (Urigo, 2019: 67) καθώς, η κινεζική οικονομία δεν θα μπορούσε να προχωρήσει χωρίς την συμβολή της δυτικής τεχνολογίας και τη μαζική εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό (Χαλικιάς, 2013: 483). Επομένως, ήταν απαραίτητο να αυξηθεί η ελευθερία των κοινωνικών δρώντων και να μετριαστούν οι περιορισμοί της κρατικής εξουσίας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθεί απότομα ο ρόλος της αγοράς από τη δεκαετία του 1980 μέσω των ΕΟΖ (Urigo, 2019: 70).

Οι πρώτες ΕΟΖ αποτέλεσαν μία σημαντική πλατφόρμα πειραματισμού, καθώς εισήχθη το σύστημα του ελεγχόμενου καπιταλισμού σε μια κεντρικά σχεδιασμένη οικονομία. Η θέση τους δεν είναι τυχαία, καθώς η σκόπιμη χωροθέτησή τους μακριά από το κέντρο της πολιτικής δύναμης, το Πεκίνο, στόχευε στο να μειωθούν τόσο οι κίνδυνοι όσο και οι πολιτικές παρεμβάσεις. Αρχικά εντοπίζονται στις νοτιοανατολικές ακτές της Κίνας και μέχρι το 1980 οι Shenzhen, Zhuhai και Shantou της επαρχίας Guangdong και το Xiamen της επαρχίας Fujian χαρακτηρίστηκαν ως ΕΟΖ. Επίσης οι περιοχές αυτές είχαν μακρά ιστορία επαφής με τον έξω κόσμο και βρίσκονται κοντά στο Hong Kong, το Macao και την Taiwan. Όπως είναι φυσικό, η επιλογή των τεσσάρων περιοχών ήταν αποτέλεσμα συνειδητής πολιτικής απόφασης με σκοπό την επίδειξη της δύναμης και την ανάδειξη της νέας μορφής της Κίνας. Επίσης, η επιλογή του Shenzhen ήταν ιδιαίτερα στρατηγική,

λόγω της τοποθεσίας απέναντι από το Hong Kong, την κύρια περιοχή από την οποία η Κίνα θα μπορούσε να διδαχτεί τους καπιταλιστικούς τρόπους οικονομικής ανάπτυξης και τη διαχείριση σύγχρονων τεχνολογιών (Zeng, 2012: 7, 11).

Η οικονομική ανάπτυξη στις ΕΟΖ οδήγησε στην αύξηση των εξαγωγών. Για παράδειγμα, ήδη λίγα χρόνια μετά την ίδρυσή τους, το 1995, οι εξαγωγές ήταν 155 εκατομμύρια δολάρια και οι εισαγωγές πλησίαζαν τα 140 εκατομμύρια δολάρια, γεγονός που δείχνει πλεόνασμα στο εμπόριο της χώρας. Στην αρχή, οι εισαγωγές ελέγχονταν από αυστηρά μέτρα που δημιούργησαν άκαμπτους φραγμούς στο εμπόριο. Ως εκ τούτου, οι επενδυτές δεν μπορούσαν να εισάγουν ελεύθερα στην Κίνα και η μόνη επιλογή που παρέμενε ανοικτή ήταν η ανάπτυξη κοινών επιχειρήσεων (joint ventures) μέσα στις ΕΟΖ και η αξιοποίηση των χαμηλών φορολογικών συντελεστών που επικρατούσαν σ' αυτές. Τέλος, οι επενδυτές μπορούσαν να επωφεληθούν από τους κινεζικούς πόρους, οι οποίοι ήταν φθηνοί όσον αφορά τόσο το εργατικό δυναμικό, διότι το εργατικό κόστος ήταν χαμηλό, όσο και τις πρώτες ύλες (Plascencia, 2009: 81).

Είναι γεγονός ότι, οι παράκτιες περιοχές της Κίνας αναπτύχθηκαν ταχύτατα σε αντίθεση με τις κεντρικές και δυτικές περιοχές. Πλέον μπορεί να προσελκύει τεράστιες ποσότητες Άμεσων Ξένων Επενδύσεων που θα συμβάλλουν στην οικονομική της ανάπτυξη και ταυτόχρονα στην πρόσβασή της στο διεθνές εμπόριο και στην παγκόσμια οικονομία. Αυτές οι τοποθεσίες είχαν επίσης μια μακρά παράδοση συναλλαγών ήδη από τον Πρώτο Πόλεμο του Οπίου το 1840 και μέχρι το 1978 παρουσίαζαν χαμηλή ανάπτυξη. Για παράδειγμα, η Fujian ήταν μια από τις δέκα φτωχότερες επαρχίες της Κίνας και η Guangdong είχε παρόμοιο επίπεδο ανάπτυξης (Kanungo, 2016: 9). Γίνεται αντιληπτό ότι, η συμβολή των ΑΞΕ είναι θεαματική και αυτό φαίνεται ήδη από την πρώτη πενταετία και έπειτα, καθώς στη συντριπτική τους πλειοψηφία κατευθύνονται στις παράκτιες περιοχές.

Διάγραμμα 1: Μερίδιο των εισροών Άμεσων Ξένων Επενδύσεων ανά περιοχές (Kanungo, 2016: 12)

Συμπερασματικά, παρά τα προβλήματα που αντιμετώπιζε στην αρχή το κινεζικό σύστημα, φάνηκε γρήγορα ότι η καινοτομία που εισήχθη αποτέλεσε το βασικό εργαλείο για την ανάπτυξη της χώρας, τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η αναγνώριση ιδιωτικών τίτλων ιδιοκτησίας αποτέλεσε τον ακρογωνιαίο λίθο του προγράμματος των μεταρρυθμίσεων και συνέβαλλε στην εμφάνιση μη κρατικών επιχειρήσεων (Song, 2018: 347). Έτσι, το οικονομικό θαύμα που σημειώθηκε από τη δεκαετία του 1980 μέχρι τις αρχές του 2000, οφείλεται στις μαζικές επενδύσεις που έγιναν στη νοτιοανατολική Κίνα και στην μείωση των δασμών και των τελωνειακών φραγμών, γεγονός που αποδίδεται και στην είσοδο της Κίνας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου το Δεκέμβριο του 2001. Τέλος, ήταν βασικό να ακολουθήσει η κυβέρνηση ρεαλιστικές και ανοικτές οικονομικές πολιτικές που θα χρησίμευαν ως μία δοκιμή για καινοτομίες που, αν αποδεικνύονταν επιτυχείς, θα έθετε νέους στόχους και θα επέτρεπε την ένταξη της Κίνας στο διεθνές σύστημα με νέους όρους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η οικονομική άνοδος της Κίνας

Το άνοιγμα της οικονομίας της Κίνας ήρθε να επισφραγιστεί με την είσοδό της στον ΠΟΕ τον Δεκέμβριο του 2001, ενώ νωρίτερα είχαν προηγηθεί μεταρρυθμίσεις του νομικού πλαισίου της χώρας προκειμένου να εναρμονιστεί με τους μηχανισμούς της αγοράς (Urio, 2019: 76). Η είσοδος στον ΠΟΕ ήταν ένα μέσο για την εκπλήρωση εξωτερικών και εσωτερικών στόχων, δηλαδή οδήγησε σε περαιτέρω οικονομικές και πολιτικές αλλαγές. Από τη μία, βοήθησε την Κίνα να εισέλθει στο διεθνές οικονομικό σύστημα ως μία μεγάλη οικονομική δύναμη, αποφεύγοντας εμπορικές διενέξεις με τις υπόλοιπες δυνάμεις. Από την άλλη, επιταχύνθηκε η διαδικασία των εσωτερικών μεταρρυθμίσεων κατά την οποία η κινεζική κοινωνία προσαρμόστηκε στις προδιαγραφές της αγοράς (Chien-Huei, 2012: 15).

Παράλληλα, η Κίνα αρχίζει και διασφαλίζει την εδαφική της ολοκλήρωση. Αξίζει να σημειωθεί το καθεστώς του Hong Kong και του Macao ως Ειδικές Διοικητικές Περιοχές. Οι δύο περιοχές οι οποίες επεστράφησαν στην Κίνα από τη Βρετανία και την Πορτογαλία αντίστοιχα, το Hong Kong το 1997 και το Macao το 1999, είναι ξεχωριστά μέλη του ΠΟΕ και διαθέτουν πλήρη αυτονομία κατά τη διεξαγωγή των εξωτερικών εμπορικών σχέσεων και άλλων ζητημάτων που προβλέπονται στη συμφωνία. Επιπλέον, σε αυτές τις δύο περιοχές εφαρμόστηκε η αρχή της «Μίας Χώρας, Δύο Συστημάτων» (One Country, Two Systems), καθώς διέθεταν διαφορετικό πολιτικό και οικονομικό σύστημα από την υπόλοιπη Κίνα, με αποτέλεσμα να συναφθούν το 2003 στενότερες Συμφωνίες Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης (Closer Economic Partnership Arrangements) μεταξύ Κίνας-Hong Kong-Macao, οι οποίες μπορούν να θεωρηθούν συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών (Chien-Huei, 2012: 233).

3.1: Εσωτερική ανάπτυξη

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 2000 δόθηκε προτεραιότητα σε μία πιο ισορροπημένη περιφερειακή ανάπτυξη και στη μείωση των διαφορών μέσω επενδύσεων στις κεντρικές και δυτικές περιοχές της Κίνας (Urio, 2019: 63). Εξαιτίας της δημιουργίας ΕΟΖ αυξήθηκαν οι ανισότητες ανάμεσα σε αυτές τις περιοχές, όσον αφορά τους μισθούς, τις τιμές των προϊόντων και των υπηρεσιών που παρήγαγαν. Επίσης, με την είσοδο στον ΠΟΕ η εσωτερική ανάπτυξη βασίστηκε στην περιφερειακή ανταγωνιστικότητα (Chen &

Whalley, 2015: 165) με τις τοπικές αρχές να επιδιώκουν να αυξήσουν το ΑΕΠ τους προκειμένου να προαχθούν μέσα στο σύστημα της κεντρικής κυβέρνησης (Zheng et al., 2015: 129).

Λόγω της αυξανόμενης ανισότητας ανάμεσα στις περιοχές, η κυβέρνηση καθόρισε τις πολιτικές ανάπτυξης για κάθε περιοχή ξεχωριστά. Συγκεκριμένα, στην κεντρική Κίνα συγκεντρώθηκε το μεγαλύτερο μέρος της αγροτικής παραγωγής, καθώς διέθετε ήδη σημαντικές βάσεις παραγωγής σιτηρών. Μαζί με την γεωργία συγκεντρώθηκε και η βαριά βιομηχανία, διότι τα συγκεκριμένα εδάφη περιλαμβάνουν άφθονους ενεργειακούς πόρους, διάφορα μέταλλα και μη μεταλλικούς ορυκτούς πόρους. Για παράδειγμα, το 80% των εθνικών ανθρακωρυχείων βρίσκεται στην περιοχή της κεντρικής Κίνας, γεγονός που δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της βαριάς βιομηχανίας (Jiang et al., 2017: 49). Αντίθετα, οι παράκτιες περιοχές οι οποίες συνδέθηκαν ιστορικά με το εξωτερικό εμπόριο και τις ξένες επενδύσεις, πραγματοποιούσαν μεγάλες βιομηχανικές και εμπορικές δραστηριότητες (Huang, 2010: 2). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, όσο προχωρούσε η ολοκλήρωση της αγοράς οι βιομηχανικές δομές να εξειδικεύονται όλο και πιο πολύ, με τις βιομηχανίες υπηρεσιών και υψηλής τεχνολογίας να συγκεντρώνονται κατά μήκος των παράκτιων αστικών περιοχών (Huang, 2010: 7). Ωστόσο, η ανάπτυξη στην δυτική Κίνα καθυστέρησε εξαιτίας των τεράστιων επενδύσεων στις παράκτιες επαρχίες, γεγονός που οδήγησε σε πρωτοβουλίες για τον εκσυγχρονισμό της γεωργίας, την ανάπτυξη πόλεων στις αγροτικές δυτικές περιοχές και σε φορολογικές μεταρρυθμίσεις τόσο για τους αγρότες όσο και για τους επενδυτές (Bessière, 2007: 51).

Οι μεταρρυθμίσεις που εφαρμόστηκαν από το 1979 βοήθησαν την Κίνα όχι μόνο να βγει από τη φτώχεια αλλά και να καταστεί το 2010 η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία παγκοσμίως. Το μοντέλο ανάπτυξης που ακολουθούσε αρχικά, όπως προαναφέρθηκε, βασίστηκε στις επενδύσεις, στις εξαγωγές και στο φθινό εργατικό δυναμικό, με αποτέλεσμα να μετατραπεί όλη η χώρα στο «μεγαλύτερο εργοστάσιο» παγκοσμίως, καθώς παρήγαγε από ρούχα μέχρι ηλεκτρονικές συσκευές (Peilei, 2015: 143). Αυτή η στρατηγική της κινέζικης παραγωγής, σε συνδυασμό με τα υψηλά ποσοστά εσωτερικών επενδύσεων και τα χαμηλά ποσοστά κατανάλωσης, την κατέστησαν ως την πιο εντατική παραγωγική οικονομία παγκοσμίως (Lawrence, 2020: 3). Ακόμη, η ικανότητά να συναρμολογεί εξαρτήματα προϊόντων, που εισάγονται κυρίως από την Ασία και εξάγονται ως τελικά προϊόντα σε προηγμένες βιομηχανικές χώρες, ειδικά στις ΗΠΑ (Lawrence, 2020: 4), παραμένει μέχρι και σήμερα μια σημαντική πηγή των εξαγωγών

της, τείνοντας ταυτόχρονα προς μία πιο εξελιγμένη παραγωγή προϊόντων προστιθέμενης αξίας (Lawrence, 2020: 3). Ωστόσο, για να περάσει η οικονομία της στην επόμενη φάση και να είναι βιώσιμη, ήταν ανάγκη η ανάπτυξη να οδηγείται από τεχνολογικά επιτεύγματα και συγκεκριμένα από αναβαθμίσεις στις καινοτομίες και ιδιαίτερα στους βιομηχανικούς τομείς (Peilei, 2015: 143).

Προκειμένου να επιταχυνθεί ο μετασχηματισμός της οικονομίας και να αναβαθμιστούν οι βιομηχανικές δομές, ήταν ανάγκη να δοθεί προτεραιότητα στις βιομηχανίες υψηλής τεχνολογίας. Η ποσότητα και η ποιότητα αυτών των βιομηχανιών που υπήρχαν στις διάφορες περιοχές της Κίνας καθόριζαν και τον διαφορετικό δρόμο που θα ακολουθούσε η οικονομική τους ανάπτυξη. Για παράδειγμα, το Πεκίνο ήταν μία από τις περιοχές που παρουσίασαν τη μεγαλύτερη ικανότητα για καινοτομία, καθώς συνδύαζαν τις περιφερειακές καινοτόμες δυνατότητες τους με τις βιομηχανίες υψηλής τεχνολογίας (Ze-Lei & Xin-Ya, 2017: 212-213). Ομοίως, η Shanghai διέθετε τις «μετα-βιομηχανικές» υπηρεσίες και τεχνολογίες, με υπερειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, με αποτέλεσμα να συγκεντρώνει όλο και μεγαλύτερο κεφάλαιο και συνεπώς κατέστη κέντρο του «καπιταλισμού κινεζικού τύπου» (Bessière, 2007: 35).

Για να επιτευχθεί η αναβάθμιση της καινοτομικής ικανότητας της κινεζικής οικονομίας ήταν αναγκαία η επέκταση του τομέα της Έρευνας και Ανάπτυξης (Research and Development). Ειδικότερα, οι δαπάνες στην Έρευνα και Ανάπτυξη είναι το πιο σημαντικό στοιχείο που προσδιορίζει την καινοτομία τόσο μίας επιχείρησης όσο και μίας χώρας, διότι ενισχύει την συνολική παραγωγικότητα ενός τομέα. Όσον αφορά την Κίνα, οι δαπάνες στην Έρευνα και Ανάπτυξη το 1996 ως ποσοστό στο ΑΕΠ ήταν περίπου 0,6% και το 2009 αυξήθηκε στο 1,7% (Peilei, 2015: 145). Είναι φυσικό, αυτή η άνοδος των καινοτομικών επιδόσεων της Κίνας να λειτουργεί ανταγωνιστικά προς τις άλλες ισχυρές οικονομίες και ιδιαίτερα τις ΗΠΑ οι οποίες κατείχαν την πρωτοκαθεδρία στους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας (Peilei, 2015: 144).

Η καινοτομία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη και εξέλιξη του κλάδου της ενέργειας. Ο τομέας της ενέργειας επηρεάζεται από την περιφερειακή ανισότητα της Κίνας, με τη βιομηχανία των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, αρχικά, να είναι συγκεντρωμένη στο Δέλτα του ποταμού Yangtze και στη θαλάσσια περιοχή Bohai. Μετά το 2010 η βιομηχανία του τομέα της ενέργειας άρχισε να μετατοπίζεται στο κεντρικό και βόρειο Jiangsu. Ειδικότερα, οι επιχειρήσεις για την κάλυψη της εγχώριας ζήτησης και οι

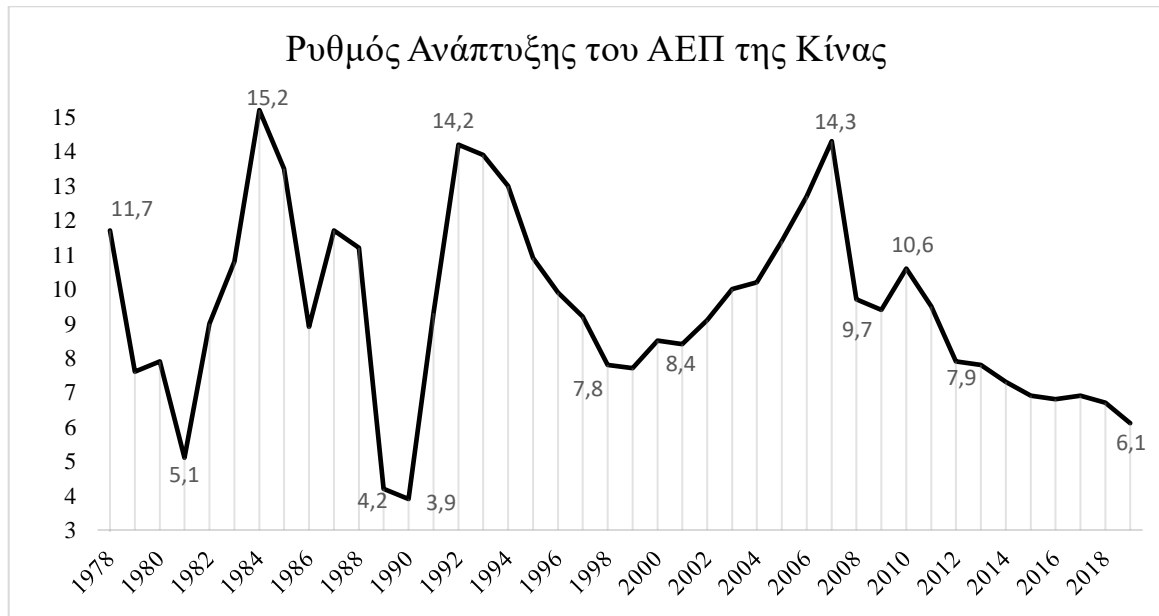
ξένες επενδυτικές επιχειρήσεις είναι οι κύριες δυνάμεις που δραστηριοποιούνται στο βόρειο Jiangsu, ενώ οι επιχειρήσεις που είναι προσανατολισμένες στις εξαγωγές συγκεντρώνονται στο νότιο Jiangsu. Ωστόσο, υπήρχαν ανισότητες ανάμεσα στις περιοχές του Jiangsu, γι' αυτό οι επενδύσεις στην έρευνα και ανάπτυξη προώθησαν τη μεταφορά όλων των ειδών ενεργειακών επιχειρήσεων στις κεντρικές και βόρειες περιοχές, ιδίως αυτές που προσανατολίζονται στις εξαγωγές οι οποίες προβλεπόταν να εγκατασταθούν στο βόρειο Jiangsu (Gao et al., 2020: 1, 16).

Η βιομηχανία ηλεκτρονικών ειδών είναι ένας από τους πιο εξειδικευμένους εξαγωγικούς τομείς και μετέτρεψαν την Κίνα σε «παγκόσμιο εργοστάσιο». Οι εξαγωγές αντιπροσώπευαν το 70,8% των πωλήσεων ηλεκτρονικών προϊόντων το 2008, ενώ μειώθηκαν στο 63% το 2009 εξαιτίας της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης. Όσον αφορά την κατασκευή των ηλεκτρονικών ειδών, αυτή διεξάγεται στις ανατολικές παράκτιες περιοχές και συγκεκριμένα στο Δέλτα του Μαργαριταρένιου Ποταμού (Pearl River) και στο Δέλτα του ποταμού Yangtze. Η ανατολική παράκτια περιοχή, ιδιαίτερα το Δέλτα του Μαργαριταρένιου Ποταμού, έχει εξελιχθεί σε εξαγωγική βάση και συγκεντρώνει διεθνείς εταιρείες κυρίως από το Hong Kong και την Taiwan (Yang & He, 2017: 574, 576).

Το εσωτερικό της Κίνας αποτελεί προορισμό μετεγκατάστασης των βιομηχανιών από τις παράκτιες περιοχές, με τις πιο βασικές πόλεις υποδοχής να είναι η Wuhan, η Zhengzhou και η Chengdu. Η παραγωγή ηλεκτρονικών έχει επεκταθεί από την ακτή σε εσωτερικές περιοχές, ενώ οι εξαγωγές ηλεκτρονικών έχουν παραμείνει στις παράκτιες περιοχές για πιο πρακτικές συνδέσεις που προσφέρουν τα λιμάνια τους με την εφοδιαστική αλυσίδα (Yang & He, 2017: 577). Επιπλέον, η παραγωγή του επικοινωνιακού εξοπλισμού μαζί με την παραγωγή υπολογιστών παρέμεινε συγκεντρωμένη στην ανατολική περιοχή της Κίνας κατά την περίοδο 1998-2009. Η ταχεία επέκταση της αγοράς οπτικοηλεκτρονικών προϊόντων προκάλεσε σημαντική ζήτηση στη Wuhan, τη μεγαλύτερη βάση παραγωγής οπτικών καλωδιακών ινών και οπτικών συσκευών στην Κίνα. Τέλος, η Wuhan είναι ηγέτιδα στη βιομηχανία λέιζερ με επιχειρήσεις που παράγουν εξοπλισμό λέιζερ κυρίως για βιομηχανικές, ιατρικές και καταναλωτικές χρήσεις (Yang & He, 2016: 587-588).

Συμπερασματικά, η ανάπτυξη των περιοχών της Κίνας συνέβαλλε στην θεαματική ανάπτυξη του ΑΕΠ της. Μέχρι το 2010 η ταχεία ανάπτυξη έβγαλε περίπου 679 εκατομμύρια άτομα από το όριο της φτώχειας και μετέτρεψε την Κίνα σε σημαντικό

εμπορικό εταίρο. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι, η οικονομική διπλωματία, την οποία θα αρχίσει να χρησιμοποιεί πιο δραστικά μέσω διεθνών μορφών συνεργασίας, είναι ένα αποτελεσματικό εργαλείο άσκησης ήπιας δύναμης (soft power) (Hang, 2017: 48, 50)

Διάγραμμα 2: Ρυθμός Ανάπτυξης του ΑΕΠ της Κίνας (IMF)

3.2: Διεθνής συνεργασία

Η ταχεία οικονομική ανάπτυξη της Κίνας ήταν φυσικό να δημιουργήσει αισθήματα απειλής στις γειτονικές της χώρες. Ωστόσο, στόχος της ήταν να δημιουργήσει ένα κλίμα εμπιστοσύνης αρχικά με τις χώρες της Ασίας και αργότερα να συνάψει εμπορικές συμφωνίες με τις υπόλοιπες χώρες με τις οποίες συνεργαζόταν. Πλέον, αποτελεί τον μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο τουλάχιστον 130 χωρών, συμπεριλαμβανομένων όλων των μεγάλων ασιατικών οικονομιών (Graham, 2020: 50). Έτσι, φαίνεται να επανέρχονται στο επίκεντρο της εξωτερικής πολιτικής της Κίνας οι έννοιες της αρμονίας, της ενότητας και της σταθερότητας.

Η Οικονομική Συνεργασία Ασίας-Ειρηνικού αποτελεί ένα οικονομικό φόρουμ όπου η Κίνα είναι ήδη μέλος από το 1991 και στο οποίο συμμετέχουν και οι ΗΠΑ. Στόχος της ΟΣΑΕ είναι να προωθήσει την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής και να δημιουργήσει μια ζώνη ελεύθερων συναλλαγών. Επιπλέον, δόθηκε έμφαση στην ασφάλεια των εμπορικών συναλλαγών και στη διευκόλυνση υλοποίησης επενδύσεων στην περιοχή.

Επιδίωξη της Κίνας ήταν να υποστηρίξει τις αναπτυσσόμενες χώρες ενισχύοντας έτσι την γρήγορη ανάπτυξή τους. (Bessière, 2007: 117-118). Εξαιτίας της θέσης στον παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας, θεωρείται η μεγαλύτερη δύναμη του χώρου Ασίας-Ειρηνικού και συνεπώς η «μηχανή της ανάπτυξης» της περιοχής. Τέλος, η παγκόσμια πανδημία έχει επηρεάσει την ανάπτυξη των χωρών της ΟΣΑΕ καθώς το ΑΕΠ τους μειώθηκε κατά 3,7% τους πρώτους έξι μήνες του 2020. Έτσι, το Νοέμβριο του 2020 τέθηκαν οι συμφωνίες για πολυμερή και διεθνή συνεργασία για τις επόμενες δύο δεκαετίες («2040 Vision»), καθώς υποστηρίχθηκε ότι «η συνεργασία είναι απαραίτητη για την καταπολέμηση της πανδημίας και για μια βιώσιμη οικονομική ανάκαμψη των χωρών» (APEC adopts 2040 vision, extends RCEP success in multilateralism supported by China, 2020).

Από την περίοδο των μεταρρυθμίσεων η επιρροή της Κίνας στη νοτιοανατολική Ασία έχει αυξηθεί σε μεγάλο βαθμό κυρίως μέσω της οικονομικής συνεργασίας με τις χώρες της ASEAN (Ενωση Κρατών Νοτιοανατολικής Ασίας). Όσο μεγάλωνε η περιφερειακή και παγκόσμια παραγωγική βάση της Κίνας τόσο άρχισε να μειώνεται η ελκυστικότητα των χωρών της ASEAN για επενδύσεις. Για παράδειγμα, το 1999 οι ΑΞΕ στη Κίνα υπολογίζονταν στο 42% του συνόλου των κεφαλαιακών ροών στην Ασία, ενώ στις χώρες της ASEAN ήταν 17%. Αυτό οφείλεται μεταξύ άλλων και στην ένταξη της Κίνας στον ΠΟΕ και στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα οποία την έκαναν πιο ελκυστική σε ΑΞΕ. Ακόμη, οι περισσότερες χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας παρουσίαζαν εμπορικά ελλείμματα στα ισοζύγιά τους με την Κίνα και σε συνδυασμό με τις οικονομικές επιπτώσεις της ασιατικής χρηματοπιστωτικής κρίσης, οι χώρες αυτές βρέθηκαν στην οικονομική ανασφάλεια, με αποτέλεσμα η Κίνα να δεσμευτεί να τις ενισχύσει (Leu, 2011: 46-47). Το 2015 οι εμπορικές συναλλαγές της Κίνας με την ASEAN αντιστοιχούσαν στο 15% του συνολικού εμπορίου της Ένωσης, ενώ με τις ΗΠΑ ήταν μόνο 9% (Graham, 2020: 51).

Ο Γενικός Γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος Xi Jinping το 2013 διατύπωσε την ιδέα μιας «κοινότητας κοινού πεπρωμένου», που προάγει τις αρχές της συνεργασίας, της ισότητας μεταξύ των εθνών, τις κοινές συνεισφορές και ωφέλειες, την αρμονία και την πράσινη ανάπτυξη. Οι τρεις πυλώνες συνεργασίας μεταξύ Κίνας-ASEAN αφορούν τους τομείς πολιτικής-ασφάλειας, οικονομίας-εμπορίου και πολιτισμικών ανταλλαγών. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκεται μία συνεργασία που θα είναι κοινής ωφέλειας και όχι μηδενικού αθροίσματος (Ha, 2019: 224,226,229), όπως για παράδειγμα η προώθηση του

ηλεκτρονικού εμπορίου με στόχο την παράλληλη ταχεία ανάπτυξη του τομέα τόσο στη Νοτιοανατολική Ασία όσο και στην Κίνα (Ha, 2019: 242).

Η ASEAN εντάσσεται, επίσης, στα σχέδια της Κίνας για την εφαρμογή του BRI (Belt and Road Initiative), με αποτέλεσμα να αυξηθούν τα κινεζικά δάνεια και οι επενδύσεις για την ανάπτυξη υποδομών στη Νοτιοανατολική Ασία (Ha, 2019: 246). Οι χώρες της ASEAN συμπεριλαμβάνονται στην πρωτοβουλία για τον Θαλάσσιο Δρόμο του Μεταξιού, ο οποίος πρόκειται να παρέχει νέες υποδομές μεταφορών σε ολόκληρη τη Νοτιοανατολική Ασία που θα χρηματοδοτούνται από την Ασιατική Επενδυτική Τράπεζα Υποδομών. Έτσι, οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας θα έχουν αρκετά οφέλη από αυτήν τη νέα πηγή χρηματοδότησης (Beeson, 2016: 21).

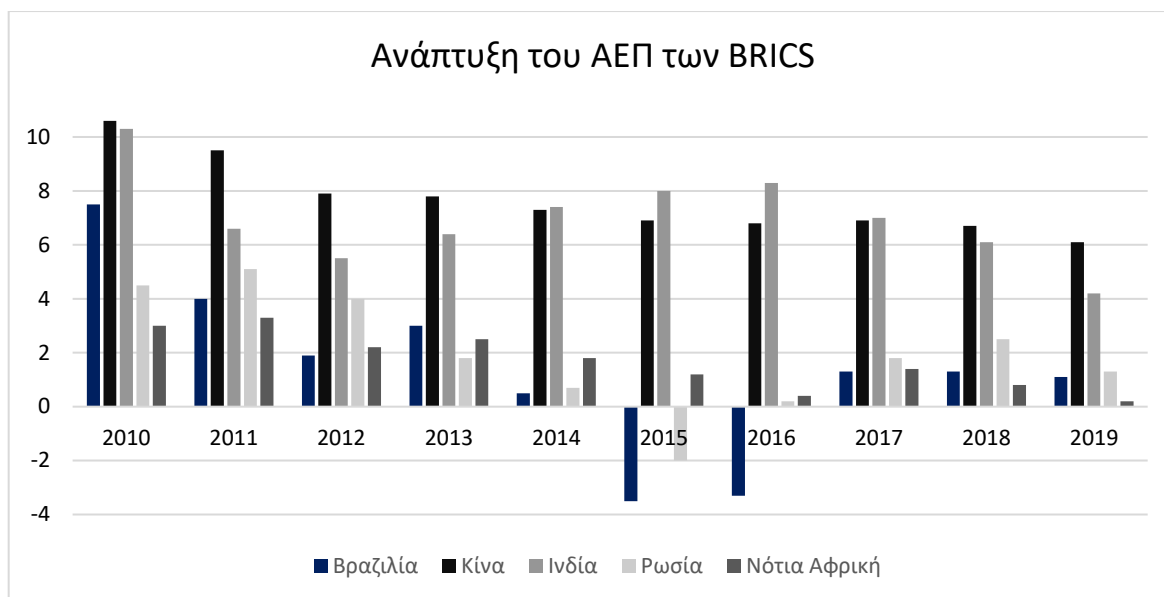

Εικόνα 1: China-Southeast Asia Connectivity (Blanco Pitlo III, 2016)

Η επιδίωξη της Κίνας να αναδειχτεί ανάμεσα στις υπερδυνάμεις και να διαδραματίσει ενεργό ρόλο στην παγκόσμια γεωπολιτική αρένα φαίνεται να υλοποιείται μέσω του BRI. Στόχος της κινεζικής κυβέρνησης είναι να βελτιώσει την παγκόσμια οικονομία προωθώντας το εμπόριο, τις πολιτιστικές και τεχνολογικές ανταλλαγές μεταξύ των ευρασιατικών χωρών. Για να υποστηρίξει αυτήν την ιδέα, η Κίνα προωθεί ενεργά την ανάπτυξη υποδομών, συμπεριλαμβανομένων των αυτοκινητοδρόμων, των λιμενικών υποδομών και των σιδηροδρόμων, σε ολόκληρη την Ευρασία, έτσι ώστε να αυξήσει το εμπόριο και να βελτιώσει τα δίκτυα εφοδιαστικής αλυσίδας μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν στην πρωτοβουλία. Υπάρχουν περίπου 60 χώρες που έχουν εκφράσει το ενδιαφέρον τους για ένταξη στο BRI, οι οποίες αντιπροσωπεύουν το ένα τρίτο του

παγκόσμιου ΑΕΠ. Το BRI περιλαμβάνει πέντε διαδρομές που αποτελούνται από τρεις χερσαίες διαδρομές (συνδέουν την Κίνα και την περιοχή της Δυτικής Ευρώπης μέσω της Κεντρικής Ασίας, της Μέσης Ανατολής και της Ρωσίας) και δύο θαλάσσιες (συνδέουν τον Ινδικό Ωκεανό και τη Θάλασσα της Νότιας Κίνας και εκτείνονται ως τη Μεσόγειο). Βασική επιδίωξη του BRI είναι η βελτίωση της συνδεσιμότητας μεταξύ της Κίνας και των χωρών της περιοχής της Ευρασίας μέσω εμπορικών συμφωνιών, όπως είναι οι ζώνες ελεύθερου εμπορίου. Επιπλέον, το BRI πρόκειται να βελτιώσει την οικονομία της Κίνας μέσω της εμπορικής δραστηριότητας μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν στις πρωτοβουλίες. Συγκεκριμένα, το δίκτυο των σιδηροδρόμων, των εθνικών οδών, των σταθμών παραγωγής ενέργειας, των αγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου, των θαλάσσιων λιμένων, των αεροδρομίων, των κόμβων εφοδιαστικής αλυσίδας και των ζωνών ελεύθερου εμπορίου συγκαταλέγονται στις προτεραιότητες του BRI για την ανάπτυξη των υποδομών και της σύνδεσης των χωρών. Με αυτόν τον τρόπο, η Κίνα προωθείται ως το κύριο κέντρο παραγωγής στην ευρασιατική περιοχή. (Damuri et al., 2019: 4-8).

Η ίδρυση των BRICS είναι μία πρωτοβουλία στην οποία η Κίνα ήταν ένα από τα ιδρυτικά μέλη. Ο οργανισμός των BRICS αποτελείται από πέντε χώρες (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα και Νότια Αφρική), οι οποίες έχουν διαφορετικά πολιτικά συστήματα και επίπεδα ανάπτυξης. Επιπλέον, ο περιφερειακός αυτός οργανισμός εξισορροπεί την κυριαρχία των ΗΠΑ σε αυτές τις περιοχές (Urio, 2019: 278, 280), διότι η ανάπτυξή του δεν αποτελεί μόνο μία μετατόπιση της παγκόσμιας οικονομίας αλλά ένα επαναπροσανατολισμό της διεθνούς διακυβέρνησης προκειμένου να ενσωματωθούν σημαντικές αναδυόμενες οικονομίες στο διεθνές σύστημα. Επιπλέον, η ταχεία ανάπτυξη των BRICS διευκολύνθηκε από την επέκταση των εξαγωγών τους, με την κάθε χώρα να εστιάζει σε διαφορετικούς τομείς. Συγκεκριμένα, η Ινδία εστιάζει στην πώληση υπηρεσιών σε ξένες εταιρείες, η Βραζιλία ειδικεύεται στη γεωργία, η Ρωσία σε φυσικούς πόρους, η Κίνα στις κατασκευές και η Νότια Αφρική επικεντρώνεται κυρίως στις εξαγωγές ορυκτών. Τέλος, οι κύριοι εξαγωγικοί προορισμοί τους είναι συνήθως πλούσια κράτη, ενώ ταυτόχρονα ανταγωνίζονται στην προσέλκυση ΑΞΕ, συμπεριλαμβανομένης της προσέλκυσης και εγκατάστασης ξένων εταιρειών (Luckhurst, 2013: 255-256).

Διάγραμμα 3: Ανάπτυξη του ΑΕΠ των BRICS (IMF)

Παρά τις αρχικές προσδοκίες, φάνηκε ότι τα BRICS δεν μπόρεσαν να αναπτυχθούν αρκετά μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, καθώς δεν κατάφεραν να δημιουργήσουν μια κοινή οικονομική πολιτική. Τα πολιτικά ζητήματα εμπόδισαν την ταχεία συνεργασία των χωρών και συγκεκριμένα στη Βραζιλία επικράτησε η πολιτική πόλωση, η κοινωνική αναταραχή και η οικονομική ύφεση, γεγονότα που δεν της επέτρεψαν να ασκήσει αποτελεσματικές πολιτικές για να ενισχύσει το εμπόριο και τους πολιτικούς δεσμούς με τις υπόλοιπες χώρες των BRICS. Ταυτόχρονα, η Ρωσία, η Ινδία και η Νότια Αφρική στράφηκαν στον δικό τους χώρο, ενώ η Κίνα δεν φάνηκε πρόθυμη να επενδύσει στην πρωτοβουλία τόσο όσο στο παρελθόν (Casarões, 2018).

Η μετατροπή της Κίνας σε ένα κράτος που παράγει υψηλή τεχνολογία είναι η απόδειξη ότι μπορεί να υπερτερεί στις καινοτομίες τόσο σε εσωτερικό όσο και παγκόσμιο επίπεδο. Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου, η κινεζική κυβέρνηση δημιούργησε το σχέδιο «Made in China 2025», το οποίο επικεντρώνεται σε τομείς όπως η ρομποτική, η πληροφορική και η ενέργεια. Συγκεκριμένα, στοχεύει στη μετατροπή της κινεζικής οικονομίας σε παραγωγό αγαθών υψηλού επιπέδου, γεγονός που θα συμβεί με την αξιοποίηση της τεράστιας καταναλωτικής της ικανότητας και των προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας. Μεταξύ άλλων, ο τελικός στόχος είναι μέχρι το 2025 να αυξηθεί η κατασκευή των βασικών εξαρτημάτων και υλικών στο 70%, με αποτέλεσμα οι εγχώριες εταιρείες να είναι αυτάρκειες και πιο ανταγωνιστικές στις παγκόσμιες αγορές (Cyrill, 2018). Επιπλέον, η κινεζική κυβέρνηση για να υποστηρίξει την καινοτομική ικανότητα

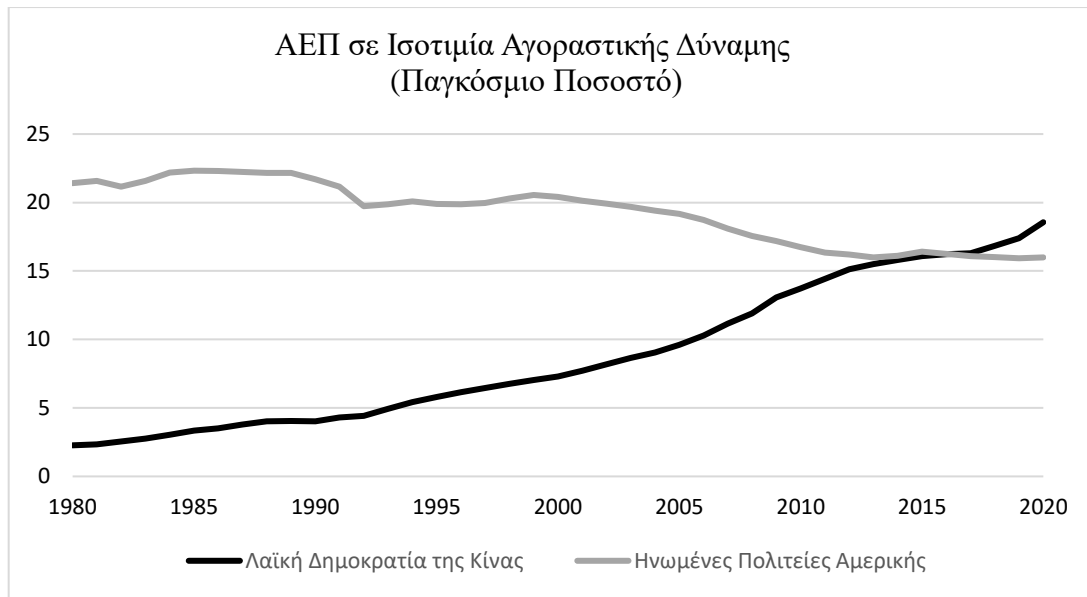
της Κίνας, παρουσίασε το 2017 το «Σχέδιο Ανάπτυξης Τεχνητής Νοημοσύνης Νέας Γενιάς». Στόχος του σχεδίου είναι να παράγει η κινεζική οικονομία εφαρμογές και υπηρεσίες Τεχνητής Νοημοσύνης, που όχι μόνο ικανοποιούν τις κύριες ανάγκες της αλλά έχουν και παγκόσμιο αντίκτυπο. Μέχρι το 2030, αποσκοπεί να γίνει ο παγκόσμιος ηγέτης στην Τεχνητή Νοημοσύνη, με μια εγχώρια βιομηχανία τεχνητής νοημοσύνης αξίας σχεδόν 150 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Τέλος, μεταξύ άλλων, οι τομείς που εντοπίζονται για την ανάπτυξη της Τεχνητής Νοημοσύνης είναι τα έξυπνα οχήματα, τα έξυπνα ρομπότ εργασιών, τα έξυπνα drones, τα τσιπ νευρικού δικτύου και η έξυπνη κατασκευαστική ικανότητα (Zhang, 2019).

Συμπερασματικά, δόθηκε έμφαση στην τοπική οικονομική ανάπτυξη, αξιοποιώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε περιοχής. Μέσω του χωρικού προγραμματισμού της οικονομίας σχεδιάστηκαν πολιτικές για κάθε περιοχή ξεχωριστά, προκειμένου να αυξηθεί η παραγωγή και να γίνουν οι επιδόσεις της κινεζικής οικονομίας πιο ανταγωνιστικές. Έτσι, η Κίνα προσπαθεί να αναβαθμίσει την ποιότητα και την τεχνολογική υπεροχή των προϊόντων της με στόχο να γίνει παγκόσμιος τεχνολογικός ηγέτης χρησιμοποιώντας πολιτικές, όπως το «Made in China 2025» ή το «Σχέδιο Ανάπτυξης Τεχνητής Νοημοσύνης Νέας Γενιάς». Η επίτευξη των στόχων αυτών αναπόφευκτα οξύνει τον ανταγωνισμό με μεγάλες δυνάμεις, όπως οι ΗΠΑ, καθώς η Κίνα αναδεικνύεται σε πρωταγωνιστικό επενδυτή στην Έρευνα και Ανάπτυξη παγκοσμίως (Schoff & Ito, 2019). Ακόμη, οι επενδύσεις αποτέλεσαν ένα σημαντικό μέσο αλληλεξάρτησης με τις άλλες οικονομίες και ιδιαίτερα με τις μικρότερες περιφερειακές οικονομικές δυνάμεις. Τέλος, οι διεθνείς μορφές συνεργασίας που προωθήθηκαν, εδραίωσαν την παγκόσμια θέση της κινεζικής οικονομίας ιδιαίτερα στην περιοχή της Ευρασίας, της Νότιας Αμερικής και της Αφρικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Οι εμπορικές σχέσεις της Κίνας με τις ΗΠΑ

Η Κίνα πλέον κατέχει την πρώτη θέση όχι μόνο στην παραγωγή προϊόντων και τεχνολογίας, ούσα παγκόσμια βιομηχανική δύναμη, αλλά και στην κατανάλωση τους. Η κινεζική οικονομία εξακολουθούσε να λειτουργεί ως η βασική «μηχανή» της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης έπειτα από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, με αποτέλεσμα να ανταγωνίζεται την ηγεμονική θέση των ΗΠΑ στην παγκόσμια οικονομία. Από την άλλη μεριά, οι Ηνωμένες Πολιτείες προβάλλουν το επιχείρημα της «κινεζικής απειλής», η οποία συνεπάγεται την αποσταθεροποίηση της περιφερειακής ασφάλειας και την απόλυτη κυριαρχία της Κίνας στην περιοχή της Ασίας (Lee & Haupt, 2020: 61). Οι δύο χώρες φαίνεται να ακολουθούν διαφορετική στρατηγική, καθώς οι ΗΠΑ επιδιώκουν τη διατήρηση της παγκόσμιας κυριαρχίας τους, η οποία έρχεται σε αντίθεση με το δικαίωμα της ανάπτυξης που προωθεί η εξωτερική πολιτική της Κίνας (Zhang, 2020: 10), την υποστήριξη των διεθνών μηχανισμών και την ιδιαίτερη ανάπτυξη της κάθε χώρας (Yong, 2019: 121).

Οι εμπορικοί ανταγωνισμοί των δύο χωρών προέκυψαν με την ερμηνεία της οικονομικής ανόδου της Κίνας ως «οικονομική επιθετικότητα». Η εκλογή του Donald Trump με το σύνθημα «make America great again», το 2017, και ο χαρακτηρισμός της Κίνας ως «ρεβιζιονιστικό κράτος», ενθάρρυναν την ανάπτυξη του λαϊκισμού και του προστατευτισμού οδηγώντας τις ΗΠΑ στον «εμπορικό πόλεμο». Στην πραγματικότητα, ο Αμερικανός Πρόεδρος επέβαλλε κυρώσεις στις εμπορικές συναλλαγές, όχι μόνο με την Κίνα αλλά και με τους υπόλοιπους εμπορικούς εταίρους των Ηνωμένων Πολιτειών, συμπεριλαμβανομένων, της Ιαπωνίας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Καναδά ακόμα και της Ινδίας. Αυτή η επιθετική στάση αντανάκλα το δόγμα «America First» και περικλείει την άποψη ότι, οι άνισες εμπορικές πρακτικές των άλλων χωρών είναι η κύρια πηγή του εμπορικού ελλείμματος των ΗΠΑ. Αξίζει να αναφερθεί ο ρόλος του ΠΟΕ, ο οποίος είναι υπεύθυνος για την επίλυση των εμπορικών διαμαχών των μελών του. Η ισχύς του φαίνεται να υποβαθμίστηκε από τη στιγμή της ανάδειξης του Trump στην Προεδρία, διότι οι ΗΠΑ εμπόδισαν τον διορισμό νέων δικαστών στον μηχανισμό επίλυσης διαφορών του οργανισμού (Yong, 2019: 112-113).

Διάγραμμα 4: ΑΕΠ σε Ισοτιμία Αγοραστικής Δύναμης (Παγκόσμιο Ποσοστό) (IMF)

4.1: Οι αρχικοί τομείς του ανταγωνισμού

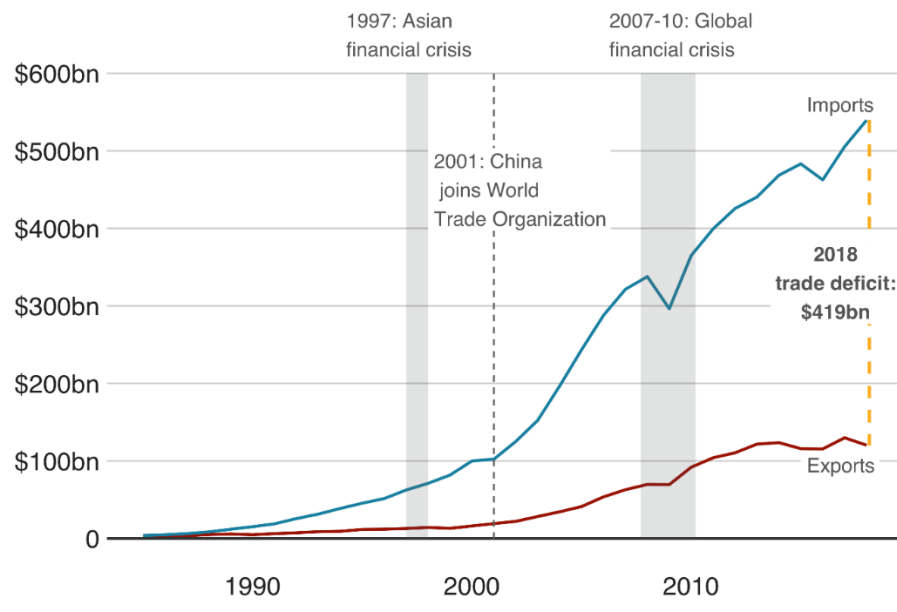
Η ενεργή συμμετοχή της Κίνας στην αλυσίδα αξίας (value chain) των παγκόσμιων προϊόντων, συνέβαλλε στη συνεχή αύξηση της οικονομικής της επιρροής στο διεθνές σύστημα, προκαλώντας έτσι αναταραχή στις Ηνωμένες Πολιτείες. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι, το εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ άγγιξε τα 375,2 δισεκατομμύρια δολάρια το 2017 και αποτελεί τη βασική αιτία της αλλαγής της στάσης των ΗΠΑ κατά την προεδρία του Donald Trump (Shi, 2020: 1). Μετά την χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 η κινεζική αγορά άρχισε να γίνεται όλο και λιγότερο ανοιχτή, καθώς η κινεζική κυβέρνηση ευνοούσε περισσότερο τις κρατικές επιχειρήσεις παρά τις ξένες επενδυτικές εταιρείες. Για παράδειγμα, η πρόσβαση των αμερικανικών εταιρειών στην κινεζική αγορά περιορίστηκε σε υπηρεσίες και τομείς, όπως αυτός των πληροφοριών, για λόγους «εθνικής ασφάλειας» και «ασφάλειας πληροφοριών». Έτσι, ο Trump επεδίωξε, αρχικά, το άνοιγμα της κινεζικής αγοράς και τη βελτίωση της πρόσβασης των αμερικανικών εταιρειών σε αυτήν. Ένας από τους στόχους της πολιτικής του αποσκοπούσε στη δημιουργία θέσεων εργασίας και στη διασφάλιση της επανεκλογής του, προσελκύοντας με τη ρητορική του τις «αναποφάσιστες» πολιτείες (swing states). Στο επίκεντρο εισήλθε και το σχέδιο «made in China 2025», το οποίο επηρεάζει τους τομείς της ασφάλειας και της τεχνολογίας, γι' αυτό οι ΗΠΑ θεώρησαν ότι απειλούνται από την σταδιακή άνοδο και επικράτηση της Κίνας. (Yong, 2019: 113-114).

Προκειμένου να διατηρήσουν οι ΗΠΑ το επίπεδο της ανάπτυξης τους και να περιορίσουν την άνοδο της κινεζικής οικονομίας, άρχισαν το Μάρτιο του 2018 να επιβάλλουν μια σειρά κυρώσεων στις εισαγωγές κινεζικών αγαθών και υπηρεσιών (Shi, 2020: 1). Τα μέτρα που ελήφθησαν στόχευαν στον περιορισμό των επενδύσεων σε βασικούς τεχνολογικούς τομείς, στην επιβολή δασμών στις εισαγωγές, στην αεροδιαστημική, στην πληροφορική, στην επικοινωνία και στα μηχανήματα. Συγκεκριμένα, το ύψος των δασμών έφτασε το 30% στα ηλιακά πάνελ, 20% στα πλυντήρια ρούχων, 25% στις εισαγωγές χάλυβα και 10% στις εισαγωγές αλουμινίου και μέχρι τον Αύγουστο του ίδιου έτους οι ΗΠΑ αύξησαν το ύψος των δασμών στο 25% στις εισαγωγές ημιαγωγών, χημικών, πλαστικών, μοτοσικλετών και ηλεκτρικών σκούτερ. Από την άλλη μεριά, η Κίνα έκανε στην αρχή αρκετούς συμβιβασμούς, ώστε να αποφύγει την κλιμάκωση της εμπορικής σύγκρουσης, παραχωρώντας στις αμερικανικές εταιρείες μεγαλύτερη πρόσβαση στη γεωργία, στην ενέργεια και στις χρηματοοικονομικές αγορές της. Ωστόσο, ως αντίδραση στα μέτρα των ΗΠΑ, επέβαλε την άνοδο των δασμών στο 15-25% στις εισαγωγές προϊόντων, όπως φρούτα, κρασί, σωλήνες χωρίς χάλυβα, χοιρινό και ανακυκλωμένο αλουμίνιο, 25% σε γεωργικά προϊόντα, αυτοκίνητα, θαλασσινά προϊόντα, άνθρακα, θραύσματα χαλκού, καύσιμα, λεωφορεία και ιατρικό εξοπλισμό (Karustina et al., 2020: 4).

Το Δεκέμβριο του 2018 συμφωνήθηκε και από τις δύο πλευρές να μην αυξηθούν οι δασμοί για 90 μέρες. Αυτό είχε ως συνέπεια οι ΗΠΑ να καθυστερήσουν να εκδώσουν τη νέα λίστα δασμών και η Κίνα να αυξήσει τις εισαγωγές της στην γεωργία και στην ενέργεια και να μειώσει τους δασμούς στα αυτοκίνητα από το 25% στο 15%. Μετά τη Σύνοδο Κορυφής της Οσάκα και οι δύο χώρες αν και συμφώνησαν να μην προχωρήσουν σε αύξηση των δασμών, πολύ σύντομα αγνόησαν την απόφαση της συνόδου και οι ΗΠΑ εισήγαγαν έναν νέο κατάλογο δασμών για εισαγωγές αξίας 125 δισεκατομμυρίων δολαρίων από την Κίνα. Στη συνέχεια, η Κίνα επέβαλε 5% δασμό στο αργό πετρέλαιο των ΗΠΑ και σε άλλα αγαθά αξίας 75 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Τέλος, και τα δύο μέρη απέκλεισαν ορισμένα αγαθά από τον κατάλογο των δασμών, καθώς γινόταν όλο και πιο εμφανές ότι, οι επιχειρήσεις και των δύο χωρών πλήρωναν το κόστος των ενεργειών των κυβερνήσεων. Για παράδειγμα, οι κυρώσεις κατά της ZTE και της Huawei μείωσαν σημαντικά την ανταγωνιστικότητά τους και εμπόδισαν την ανάπτυξη των βιομηχανιών υψηλής τεχνολογίας της Κίνας (Karustina et al., 2020: 5-6).

US trade with China

US trade deficit with China has soared since 1985

Εικόνα 2: US trade with China (BBC)

Οι κινεζικές βιομηχανίες έχουν έναν βαθμό εξάρτησης από τις τεχνολογίες που παρέχουν οι ΗΠΑ και αυτό καταδεικνύεται από την περίπτωση της εταιρείας ZTE. Συγκεκριμένα, η κυβέρνηση των ΗΠΑ επέβαλε την απαγόρευση στις αμερικανικές εταιρείες να προμηθεύουν κατασκευαστικά προϊόντα στην ZTE, με την κατηγορία ότι η κινεζική εταιρεία παραβίασε τις κυρώσεις εναντίον του Ιράν και της Βόρειας Κορέας. Ωστόσο, έπειτα από διαπραγματεύσεις οι κυρώσεις άρθηκαν και η στάση της κυβέρνησης των ΗΠΑ απέναντι στην κινεζική εταιρεία έγινε πιο ανεκτική. Ως αντάλλαγμα, η εταιρεία αναγκάστηκε να πληρώσει το πρόστιμο του ενός δισεκατομμυρίου δολαρίων, να προβεί σε αλλαγές στη διοίκησή της και να επιτρέψει σε μια «ομάδα συμμόρφωσης» των ΗΠΑ να επιβλέπει τις δραστηριότητες της (Yong, 2019: 114).

4.2: Η επέκταση των ανταγωνισμών στην τεχνολογία, στις επενδύσεις και στην ενέργεια

Σταδιακά οι ανταγωνισμοί μεταξύ Κίνας-ΗΠΑ επεκτάθηκαν πέραν του εμπορικού τομέα και ήδη από τον Μάρτιο του 2018 άρχισε να επηρεάζεται ο τομέας της τεχνολογίας. Η ταχεία ανάπτυξη της Τεχνητής Νοημοσύνης (Artificial Intelligence) περνάει πλέον σε μία

νέα φάση και μπαίνει στο επίκεντρο του ανταγωνισμού. Γίνεται αντιληπτό ότι, η Τεχνητή Νοημοσύνη επηρεάζει βαθιά τις σινοαμερικανικές σχέσεις, διότι επιδεινώνει το αμοιβαίο αίσθημα καχυποψίας, επιταχύνει τον ανταγωνισμό εξοπλισμών και φυσικά, μεταβάλλει τη δυναμική ισχύος μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων. (Zhu & Long, 2019: 139).

Η δραματική ανάπτυξη της Τεχνητής Νοημοσύνης και η δυνατότητά της να αυξήσει την παραγωγικότητα επηρεάζει και μεταβάλλει τον χαρακτήρα των στρατιωτικών ζητημάτων. Με αυτόν τον τρόπο, η στρατιωτικοποίηση της Τεχνητής Νοημοσύνης έχει γίνει αναπόφευκτη παγκόσμια τάση, την οποία ακολουθούν η Κίνα και οι Ηνωμένες Πολιτείες. Συγκεκριμένα, οι ΗΠΑ διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στα οπλικά συστήματα Τεχνητής Νοημοσύνης, διότι τη θεωρούν ως μια από τις πιο «αποδιοργανωτικές τεχνολογίες» και επικεντρώνονται στην περαιτέρω Έρευνα και Ανάπτυξη της. Έχει γίνει λόγος από πολλούς μελετητές ότι, διεξάγεται ένας «τεχνολογικός ψυχρός πόλεμος» ανάμεσα στις δύο πιο προηγμένες βιομηχανίες του κόσμου, λόγω των επενδύσεων τεράστιων χρηματικών ποσών στον τομέα της Τεχνητής Νοημοσύνης και της υιοθέτησης μιας σειράς σχετικών πολιτικών για την προστασία και εφαρμογή της. (Zhu & Long, 2019: 140).

Για τις ΗΠΑ, η κατοχή της πρώτης θέσης στην τεχνολογία αποτελούσε απαραίτητη προϋπόθεση για τη διασφάλιση της οικονομικής ευημερίας και τη διαφύλαξη της εθνικής της ασφάλειας. Η διατήρηση της πρώτης θέσης των ΗΠΑ στον τομέα της Τεχνητής Νοημοσύνης σημαίνει την διατήρηση της ηγεμονικής της θέσης, η απώλεια της οποίας θα της στερήσει την ιδιότητα της υπερδύναμης. Από την οπτική της Κίνας, η ανάπτυξη της Τεχνητής Νοημοσύνης αποτελεί μία ευκαιρία, την οποία πρέπει να εκμεταλλευτεί σωστά προκειμένου να διατηρήσει την ανάπτυξή της, δεδομένων των αποτυχιών που βίωσε στις παλαιότερες τεχνολογικές και βιομηχανικές επαναστάσεις. Ακόμη, η Κίνα βρίσκεται σε ένα κρίσιμο στάδιο ανάπτυξης κατά το οποίο μεταβάλλεται από μεγάλο κράτος σε ισχυρό. (Zhu & Long, 2019: 142).

Ένας ακόμη βασικός λόγος του εμπορικού πολέμου ανάμεσα στις δύο μεγαλύτερες οικονομικές δυνάμεις είναι η επιθυμία για επικράτηση στην επόμενη γενιά internet ή αλλιώς 5G. Συγκεκριμένα, το 5G δεν αφορά μόνο το internet υψηλής ταχύτητας, αλλά θεωρείται μια τεχνολογία που θα μπορούσε να υποστηρίξει την επόμενη γενιά υποδομών, από δισεκατομμύρια, δηλαδή, συσκευές με σύνδεση στο διαδίκτυο μέχρι έξυπνες πόλεις και αυτοκίνητα χωρίς οδηγούς. Επιπλέον, οι εταιρείες ZTE και Huawei ήταν οι πρώτες

στην ανάπτυξη της τεχνολογίας 5G και μπήκαν στο επίκεντρο του εμπορικού πολέμου. Τα μέτρα που έλαβαν οι ΗΠΑ αφορούσαν την απαγόρευση στους πολίτες της να αγοράσουν κινητές συσκευές της Huawei, με το πρόσχημα της παραβίασης της πνευματικής ιδιοκτησίας και της κατασκοπείας από την κινεζική κυβέρνηση. Τέλος, η China Mobile είναι άλλη μία εταιρεία, την οποία εμπόδισαν να προσφέρει τις υπηρεσίες της στην αμερικανική αγορά με την δικαιολογία ότι παραβίαζε ζητήματα εθνικής ασφάλειας (Kharpal, 2018).

Ένας πιθανός τομέας ανταγωνισμού που μπορεί να προκύψει είναι εκείνος του ψηφιακού νομίσματος. Η Κεντρική Τράπεζα της Κίνας εξετάζει τη χρήση ενός ψηφιακού yuan εφαρμόζοντας διάφορα πιλοτικά προγράμματα σε όλη τη χώρα. Το ψηφιακό νόμισμα αποτελεί ένα μέσο για να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής της κινεζικής κυβέρνησης καθώς και τη διασυννοριακή του χρήση με εταίρους που τείνουν να συναλλάσσονται με την Κίνα σε αγαθά και υπηρεσίες. Αν και το κίνητρο για ψηφιακό νόμισμα προς το παρόν επικεντρώνεται κυρίως στην εγχώρια χρήση, εγείρονται ανησυχίες ότι το ψηφιακό yuan είναι ένας μεγάλος ανταγωνιστής του αμερικανικού δολαρίου, το οποίο είναι το παγκόσμιο αποθεματικό νόμισμα στο οποίο εκφράζεται μεγάλο μέρος του διεθνούς εμπορίου. Το γεγονός αυτό αυξάνει σταδιακά την παρακολούθηση της προόδου του ψηφιακού yuan από τις ΗΠΑ, καθώς είναι πολύ πιθανό να ξεκινήσει μια μακροπρόθεσμη προσπάθεια μετατόπισης του δολαρίου (Bloomberg News, 2021).

Το ζήτημα της εθνικής ασφάλειας φαίνεται να σχετίζεται και με τον τομέα των επενδύσεων. Οι ΗΠΑ περιορίζουν όλο και περισσότερο τις κινεζικές επενδύσεις και ιδιαίτερα από τις κινεζικές κρατικές επιχειρήσεις που επιθυμούν να αποκτήσουν αμερικανικές εταιρείες. Επίσης, η κυβέρνηση των ΗΠΑ έχει αυστηροποιήσει τους όρους της, αρνούμενη οποιαδήποτε επένδυση ή εξαγορά από κινεζικές εταιρείες που διαθέτουν επιτροπές του Κομμουνιστικού Κόμματος στην εσωτερική τους οργάνωση. Επιπλέον, πολλές ιδιωτικές επιχειρήσεις από την Κίνα έχουν αποκλειστεί από τις Ηνωμένες Πολιτείες, με το πρόσχημα της εθνικής ασφάλειας. Τέλος, γίνεται αντιληπτό ότι μια τέτοια ενέργεια υπερβαίνει το πεδίο των οικονομικών διαφορών και περνάει στη σφαίρα του πολιτικού (Yu, 2020: 48).

Είναι αξιοσημείωτο να αναφερθεί ο αντίκτυπος της εμπορικής διένεξης στην ενέργεια, τομέας ο οποίος θεωρείται ο ακρογωνιαίος λίθος της επιβίωσης και της ανάπτυξης μιας

χώρας. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν δημιουργήσει φραγμούς στο εμπόριο ενέργειας με την Κίνα, βάζοντας υψηλούς δασμούς στις εισαγωγές αργού πετρελαίου. Ακόμη, εμπόδια τίθενται στην ομαλή συνεργασία στον τομέα του φυσικού αερίου, καθώς και οι δύο χώρες βγαίνουν ζημιωμένες, με την Κίνα να έχει χάσει έναν πιθανό προμηθευτή και με τις Ηνωμένες Πολιτείες να έχουν χάσει την τεράστια αγορά της Κίνας. Όσον αφορά την βιομηχανία άνθρακα, η σινοαμερικανική διένεξη δεν θα έχει μεγάλο αντίκτυπο, διότι οι εισαγωγές της Κίνας προέρχονται κυρίως από την Ινδονησία, την Αυστραλία, τη Μογγολία και τη Ρωσία. Το 2018, οι εισαγωγές άνθρακα από αυτές τις τέσσερις χώρες αντιπροσώπευαν περίπου το 96% των συνολικών εισαγωγών, ενώ οι εισαγωγές από τις Ηνωμένες Πολιτείες αντιστοιχούσαν περίπου στο 1% του συνόλου. Τέλος, στο ίδιο επίπεδο βρίσκονται και οι εξαγωγές άνθρακα της Κίνας προς τις Ηνωμένες Πολιτείες, οι οποίες είναι επίσης πολύ χαμηλές (Shi, 2020: 2).

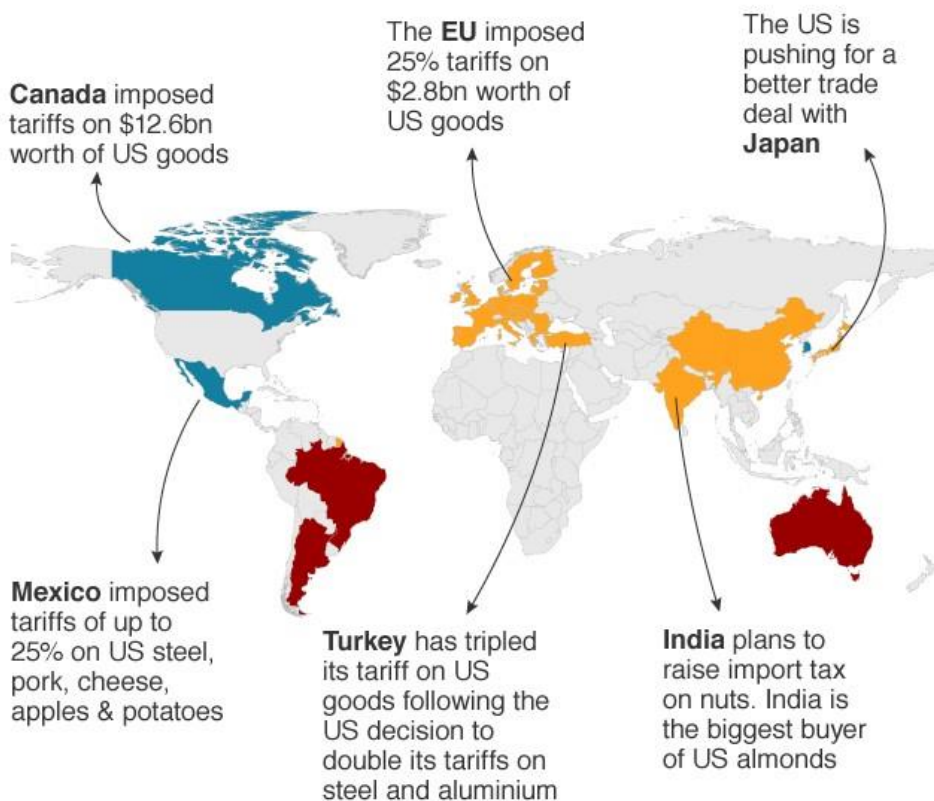
4.3: Ο παγκόσμιος αντίκτυπος

Οι πολιτικές που ακολουθούν οι δύο οικονομίες επηρεάζουν την παγκόσμια ισορροπία δυνάμεων και αναδιαμορφώνουν τις συμμαχίες του παρελθόντος. Η Ρωσία ως μία μεγάλη δύναμη στρατιωτικά, όχι όμως οικονομικά, επηρεάζεται άμεσα από τους ανταγωνισμούς μεταξύ των δύο μεγαλύτερων οικονομιών. Η εδαφική εγγύτητα με την Κίνα χρησιμεύει ως ένα επιπλέον κίνητρο για την ανάπτυξη εμπορικής, οικονομικής και επενδυτικής συνεργασίας. Επιπλέον, έχουν δημιουργηθεί σχέσεις καλής γειτονίας και η πολιτική εμπιστοσύνη μεταξύ των δύο χωρών αυξάνεται συνεχώς, με αποτέλεσμα οι ευκαιρίες για περαιτέρω επέκταση της εμπορικής συνεργασίας να πληθαίνουν όλο και πιο πολύ. Η Κίνα είναι μία τεράστια αγορά και είναι ήδη ο κύριος εμπορικός εταίρος της Ρωσίας, καθώς το 2018 το εμπόριο μεταξύ Ρωσίας και Κίνας παρουσίασε αύξηση κατά 27,1% σε σύγκριση με το 2017. Η μεγαλύτερη αύξηση των ρωσικών εξαγωγών προς την Κίνα το 2018 σε σύγκριση με το 2017, παρατηρήθηκε στον τομέα των καυσίμων και της ενέργειας, του χαλκού και των προϊόντων του, των θαλασσιών ειδών, των μεταλλευμάτων και του ξύλου. Επιπλέον, η Ρωσία δεν διαθέτει μεγάλο δυναμικό στον τομέα της υψηλής τεχνολογίας, γι' αυτό τα αποτελέσματα της διένεξης Κίνας-ΗΠΑ δεν είναι θα είναι δραματικά για την οικονομία της Ρωσίας, παρά μόνο στις ρωσικές εισαγωγές, λόγω των υψηλών δασμών (Ignatova et al., 2019: 4-6).

Από την άλλη μεριά και η Ρωσία αποτελεί μία μεγάλη αγορά, με αποτέλεσμα οι εμπορικές συναλλαγές με την Κίνα και ιδιαίτερα οι εισαγωγές να αυξηθούν κατά 19% το πρώτο εξάμηνο του 2018. Ειδικότερα, οι εισαγωγές αντιπροσώπευαν είδη εμπορευμάτων, όπως προϊόντα της μηχανολογίας και της χημικής βιομηχανίας, επεξεργασίας ξυλείας, βιομηχανίας τροφίμων και πολύτιμα μέταλλα. Σταδιακά, η Ρωσία αρχίζει να διαδραματίζει όλο και πιο σημαντικό ρόλο στην ενεργειακή πολιτική της Κίνας, έχοντας ορισμένα πλεονεκτήματα, καθώς διαθέτει μεγάλα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου. Η στάση που τηρεί στη διένεξη Κίνας-ΗΠΑ είναι ουδέτερη και μπορεί να θεωρήσει την επιδείνωση των σχέσεων τους ως μία ευκαιρία για να προσελκύσει κινεζικές επενδύσεις. (Ignatova et al., 2019: 9).

Other trade battles since Trump took office

■ Trade disputes ■ Renegotiated trade deals ■ Trade exemption granted

Εικόνα 3: Other trade battles since Trump took office (BBC)

Οι σχέσεις της Κίνας με την Ινδία ήταν παραδοσιακά σχέσεις διαμάχης. Η ανάπτυξη της πυρηνικής δύναμης της Κίνας οδήγησε την Ινδία να γίνει ισχυρός σύμμαχος των ΗΠΑ, ωστόσο, πλέον η Κίνα και η Ινδία συνεργάζονται σε οικονομικά και εμπορικά ζητήματα (Bessière, 2007: 121), δεδομένου ότι και οι δύο χώρες είναι μέλη των BRICS. Οι υψηλοί

δασμοί σε ένα μεγάλο εύρος προϊόντων που επέβαλλαν οι ΗΠΑ και η Κίνα, δεν άφησαν ανεπηρέαστη την οικονομία της Ινδίας. Ωστόσο, οι συνέπειες που βίωσε η Ινδία δεν ήταν αρνητικές, καθώς η Κίνα υποχρεώθηκε να ψάξει νέες αγορές. Από την αρχή των εμπορικών διενέξεων, η Κίνα προμηθευόταν προϊόντα από την Ινδία, όπως η σόγια, τα οποία προηγουμένως τα εισήγαγε ως επί το πλείστον από τις ΗΠΑ. Τέλος, η έλλειψη επαρκούς παραγωγικής ικανότητας της χώρας μπήκε εμπόδιο στο να κερδίσει σημαντικά οφέλη από την διένεξη και συνεπώς δεν διαθέτει την ανταγωνιστική ισχύ για να επωφεληθεί από μια πιθανή ανάκαμψη στο παγκόσμιο εμπόριο (Sen, 2020).

Όσον αφορά το Πακιστάν, ήδη από τη μαοϊκή περίοδο διατηρούσε στενές σχέσεις με την Κίνα, καθώς ήταν ο κυριότερος προμηθευτής του σε πυρηνικούς εξοπλισμούς. Η στρατηγική αυτή σχέση που είχε η Κίνα άρχισε να απειλείται από τις Ηνωμένες Πολιτείες, καθώς άρχισαν να συνεργάζονται στενά με το Πακιστάν στον αγώνα εναντίον της τρομοκρατίας (Bessière, 2007: 121-122). Τη δεδομένη στιγμή, το Πακιστάν επιθυμεί να διαδραματίσει έναν γεφυρωτικό ρόλο προκειμένου να μειωθούν οι εντάσεις μεταξύ Κίνας-ΗΠΑ και να διατηρήσει ισόρροπους δεσμούς και με τις δύο χώρες. Ο οικονομικός διάδρομος Κίνας-Πακιστάν (China–Pakistan Economic Corridor) αποτελεί μέρος του BRI, συμβάλλει στην εμβάθυνση της οικονομικής συνεργασίας του Πακιστάν με την Κίνα και μέσω αυτού μπορεί να αποφύγει τους οικονομικούς κινδύνους που δημιουργούνται από το ευρύτερο περιβάλλον του στρατηγικού ανταγωνισμού Κίνας-ΗΠΑ. Έτσι, μέσα σε ένα κλίμα αυξανόμενων εντάσεων, το Πακιστάν επιχειρεί να συνάψει εμπορικές συμφωνίες και με τις δύο οικονομικές υπερδυνάμεις, όμως τα οικονομικά οφέλη που εισπράττει από την συνεργασία του με την Κίνα θέτει νέες προκλήσεις για τις σχέσεις του με τις γειτονικές χώρες, και φυσικά δυσχεραίνει τις εμπορικές σχέσεις με τις Ηνωμένες Πολιτείες (Syed, 2020).

Η Αφρική είναι μία ήπειρος που δέχεται επενδύσεις τόσο από την Κίνα όσο και από τις ΗΠΑ. Οι αφρικανικές χώρες επιχειρούν να αναθεωρήσουν τις εμπορικές τους πρακτικές και να συμμετάσχουν πλήρως στο διεθνές και παγκόσμιο εμπόριο για να επωφεληθούν από τις νέες εμπορικές συνθήκες. Συγκεκριμένα, δεκάδες υποσαχάριες χώρες θα μπορούσαν να επωφεληθούν σε τομείς που έχουν τη δυνατότητα να παράγουν ανταγωνιστικά προϊόντα. Για παράδειγμα, χώρες όπως η Κένυα και η Νιγηρία, που παράγουν γεωργικά προϊόντα και προϊόντα πετρελαίου αντίστοιχα, θα ωφεληθούν επειδή η Κίνα θα επιδιώξει να βρει νέους εμπορικούς εταίρους από την Αφρική. Ωστόσο, η ζήτηση από την Κίνα δεν είναι μεγάλη και οι ευκαιρίες για εξαγωγές είναι περιορισμένες.

Τέλος, οι εμπορικοί ανταγωνισμοί των δύο οικονομικών υπερδυνάμεων φαίνεται ότι προσφέρουν στα αφρικανικά κράτη περισσότερα κίνητρα, προκειμένου να μειώσουν την εξάρτηση από τις μεγάλες επενδύσεις και να δημιουργήσουν με τους δικούς τους όρους επενδυτικά περιβάλλοντα, που να επιτρέπουν σε χώρες όπως η Ουγκάντα, η Νιγηρία και η Αιθιοπία να γίνουν μέρος της παγκόσμιας αλυσίδας εφοδιασμού (Girard, 2018).

Συμπερασματικά, γίνεται αντιληπτό ότι η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών κήρυξε τον εμπορικό πόλεμο όχι μόνο στο στρατηγικό της αντίπαλο, την Κίνα, αλλά και στα υπόλοιπα κράτη με τα οποία συνεργάζεται. Η πολιτική που ακολουθούν οι ΗΠΑ στο εξωτερικό εμπόριο στοχεύει στην επιβράδυνση της ταχείας οικονομικής ανάπτυξης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας και στην υποβάθμισή της στην παγκόσμια οικονομία. Η κυβέρνηση της Κίνας με τη σειρά της έχει ως στόχο να αποκτήσει έναν ηγετικό ρόλο στη ρομποτική, τη βιοτεχνολογία και την Τεχνητή Νοημοσύνη, με αποτέλεσμα να παρέχει οικονομική υποστήριξη σε βιομηχανίες υψηλής τεχνολογίας και να μην επιτρέψει στις ΗΠΑ να σταματήσουν ή να επιβραδύνουν τον εκσυγχρονισμό και την ψηφιοποίηση της οικονομίας της. Έτσι, ένας εμπορικός πόλεμος δεν αναδεικνύει κάποιο νικητή, αντίθετα εμφανίζει ηττημένους, τόσο τους εμπορικούς εταίρους όσο και το παγκόσμιο εμπόριο, εντείνοντας την επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης. Τέλος, οι δύο χώρες θα πρέπει να αναγνωρίσουν ότι, τα κοινά οφέλη που προκύπτουν από μία διμερή εμπορική συμφωνία είναι πιο σημαντικά από τις εμπορικές διαμάχες.

Συμπέρασμα

Συμπερασματικά, η εκβιομηχάνιση της Κίνας ξεκίνησε και κατευθύνθηκε από βιομηχανίες έντασης εργασίας και από βιομηχανίες που ήταν προσανατολισμένες στις εξαγωγές οι οποίες ήταν εγκατεστημένες στις αστικές και παράκτιες περιοχές. Στην αρχή, φάνηκε ότι η καινοτομία και η τεχνολογική ανάπτυξη δεν διαδραμάτισαν πρωταρχικό ρόλο στην οικονομική μεγέθυνση, ωστόσο με την γεωγραφική μετακίνηση του πληθυσμού και τα αυξανόμενα κόστη εργασίας στις παράκτιες περιοχές, η καινοτομία έγινε ένας σημαντικός παράγοντας για μία πιο βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη. Η μεταφορά της βιομηχανικής παραγωγής χαμηλής προστιθέμενης αξίας από τις ακτές στην κινεζική ενδοχώρα συνέβαλλε, ως έναν κάποιο βαθμό, στο να μειωθούν οι περιφερειακές ανισότητες της χώρας (Claus & Oxley, 2015: 4). Όπως είναι φυσικό, η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη, ειδικά από την περίοδο των μεταρρυθμίσεων και μετά, επέφερε ένα περιβαλλοντικό κόστος, το οποίο η Κίνα καλείται να επιλύσει μέχρι και σήμερα. Το περιβαλλοντικό πρόβλημα προϋπήρχε ήδη από την αυτοκρατορική και μαοϊκή περίοδο, όπου σημειώθηκαν τεράστιες φυσικές καταστροφές και πλέον έρχονται να προστεθούν και τα κόστη της ανάπτυξης που έχουν επιβαρύνει περαιτέρω ορισμένες περιοχές, λόγω της περιφερειακής ανισότητας της Κίνας, με αποτέλεσμα να τίθενται και ζητήματα κοινωνικής ανισότητας (Urio, 2019: 9).

Η εντυπωσιακή βιομηχανική ανάπτυξη συνοδεύτηκε από αύξηση των εκπομπών ρύπων, χαρακτηριστικό των πρώτων σταδίων της εκβιομηχάνισης της. Ο εκσυγχρονισμός της παραγωγής δημιούργησε ζήτηση για σημαντικές ποσότητες ενέργειας, ιδίως άνθρακα, που είναι μακράν η πιο ρυπογόνος πηγή ενέργειας. Στην Κίνα, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος συνδέεται αφενός με τον αυξανόμενο πληθυσμό και την οικονομική ανάπτυξη και αφετέρου με την επακόλουθη αστικοποίηση που επηρέασε τόσο τις αστικές όσο και τις αγροτικές περιοχές. Έτσι, είναι ανάγκη πλέον να στραφεί προς μία αναπτυξιακή στρατηγική που να είναι «φιλική προς το περιβάλλον», θα οδηγήσει σε μια βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, μια «πράσινη οικονομία» και μια «υγιή κοινωνία» (Urio, 2019: 92: 14).

Όπως φάνηκε στις προηγούμενες ενότητες, η αλματώδης ανάπτυξη της Κίνας συνοδεύτηκε με την αλληλεπίδραση με σημαντικούς διεθνείς οργανισμούς που την βοήθησαν να ενσωματωθεί στην παγκόσμια οικονομία. Σε αυτό το σημείο προκύπτει το ερώτημα αν θεωρείται πλέον ένα καπιταλιστικό κράτος. Από την περίοδο των

μεταρρυθμίσεων έχουν εισαχθεί στην οικονομία της κάποιοι μηχανισμοί της αγοράς, ωστόσο αυτό δεν αποτελεί επαρκή απόδειξη για να θεωρηθεί καπιταλιστικό κράτος. Αντίθετα, αποδεικνύεται ότι η Κίνα δεν συμπεριφέρεται σαν ένα αμιγώς καπιταλιστικό κράτος, καθώς παρεμβαίνει στον ανταγωνισμό τόσο στο εσωτερικό όσο και διεθνώς με το να επιδοτεί τις κρατικές επιχειρήσεις και τις εξαγωγές και να ελέγχει τη συναλλαγματική ισοτιμία του yuan. Επίσης, η οικονομία της δεν είναι απολύτως ανοιχτή στα αγαθά και στα κεφάλαια των δυτικών χωρών και επιθυμεί να προβάλλει τη διατήρηση της εθνικής της ακεραιότητας και την ανεξαρτησία της από τις δυτικές δυνάμεις. Τέλος, θα μπορούσε να προστεθεί η ένταξη των ιδιωτών κινέζων επιχειρηματιών ή αλλιώς των «κόκκινων καπιταλιστών» στο Κομμουνιστικό Κόμμα, εκ των οποίων πολλοί καταλαμβάνουν επίσημες θέσεις, για παράδειγμα στο εθνικό κοινοβούλιο, με το Κόμμα να τους καθοδηγεί, διατηρώντας έτσι τον έλεγχο της στρατηγικής της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας (Ugio, 2019: 64, 328).

Η άνοδος της Κίνας προκάλεσε μια πρωτοφανή μετατόπιση της παγκόσμιας ισορροπίας και η οικονομική της ανάπτυξη τη μετατρέπει σε έναν δυναμικό πολιτικό και στρατιωτικό ανταγωνιστή. Σήμερα, κομβικό ερώτημα για την παγκόσμια τάξη αποτελεί το ερώτημα αν οι ΗΠΑ και η Κίνα μπορούν να αποφύγουν την «Παγίδα του Θουκυδίδη», σύμφωνα με την οποία μία μεγάλη αναδύομενη δύναμη απειλεί να εκτοπίσει μία κυρίαρχη (Graham, 2020: 25). Ο πόλεμος μεταξύ των δύο χωρών είναι πιθανός εξαιτίας της ανατρεπτικής ανόδου της Κίνας, καθώς οι διαταραχές που προκαλεί στο γεωπολιτικό σύστημα που έχει δομηθεί γύρω από τις ΗΠΑ δημιουργούν συνθήκες ικανές να πυροδοτήσουν μία σύγκρουση μεγάλης κλίμακας. Έτσι, οι ηγέτες των δύο χωρών στην προσπάθειά τους να αντικρούσουν τον εκφοβισμό ή να ανταποκριθούν σε μακροχρόνιες συμβατικές δεσμεύσεις, είναι πιθανόν να πέσουν σε μία παγίδα την οποία γνωρίζουν, αλλά θεωρούν ότι μπορούν να αποφύγουν. Επίσης, η πρόοδος των νέων τεχνολογιών και των κυβερνο-όπλων πολλαπλασιάζει και μεγεθύνει τις επιπτώσεις μίας πραγματικής σύγκρουσης (Graham, 2020: 231).

Η θεώρηση της Κίνας ως ρεβιζιονιστικό κράτος, υπονοεί ότι δεν είναι ικανοποιημένη με τη διεθνή ηγεμονία των ΗΠΑ και, επομένως, επιδιώκει να αναθεωρήσει το status quo. Το ξέσπασμα της παγκόσμια πανδημίας ήρθε να επιδεινώσει τις σχέσεις μεταξύ Κίνας-ΗΠΑ, καθώς μετά το τέλος της πανδημίας οι σχέσεις τους θα είναι εντελώς διαφορετικές. Η πανδημία του COVID-19 έχει δημιουργήσει βαρύ πλήγμα στην αμερικανική οικονομία, αλλά αυτό συνεπάγεται μια σημαντική ευκαιρία για την οικονομική ανάπτυξη της Κίνας.

Οι οικονομικές δυσχέρειες είτε της Κίνας είτε των ΗΠΑ θα έχουν αρνητικό αντίκτυπο και στην παγκόσμια ανάπτυξη. Φαίνεται ότι, καθ' όλη τη διάρκεια της υγειονομικής κρίσης οι ΗΠΑ δεν έχουν δείξει επαρκή θέληση για αλληλεγγύη και συνεργασία, ούτε βούληση ή ικανότητα για παγκόσμια ηγεσία. Όσον αφορά την κοινή γνώμη, πολλές έρευνες δείχνουν ότι και στις δύο χώρες, ο αριθμός των ατόμων που κατέχουν αρνητικές απόψεις για την άλλη χώρα αυξάνεται σημαντικά και έχει μετατραπεί σε πλειοψηφία. Ακόμη, η πανδημία μπορεί να επιταχύνει την απόσυρση των κεφαλαίων των ΗΠΑ από τις κινεζικές αγορές, με αποτέλεσμα και οι δύο πλευρές να μην επιθυμούν να προχωρήσουν σε περαιτέρω επενδύσεις. Είναι, επίσης, πολύ πιθανόν να μειωθεί η συνεργασία σε ορισμένους τομείς, για παράδειγμα, οι Κινέζοι θα είναι λιγότερο διατεθειμένοι για ταξίδι, μελέτη και μετανάστευση στις ΗΠΑ. Τέλος, είναι μείζονος σημασίας η μείωση της αμοιβαίας στρατηγικής εμπιστοσύνης, η οποία είναι η πιο σημαντική αλλαγή μετά την πανδημία και σχεδόν μη αναστρέψιμη (Yuan, 2020: 16-17).

Με τη διεξαγωγή των αμερικανικών εκλογών και την ανάδειξη του νέου προέδρου των ΗΠΑ δημιουργήθηκαν οι προσδοκίες της αλλαγής της στάσης τους απέναντι στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Ωστόσο, φάνηκε ότι η επιθετική ρητορική εναντίον της Κίνας δεν έχει σταματήσει, καθώς ο νέος υπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ, Antony Blinken, δήλωσε ότι η σχέση των Ηνωμένων Πολιτειών με την Κίνα θα είναι «ανταγωνιστική όταν θα πρέπει να είναι και συνεργατική όταν μπορεί να είναι», αντιμετωπίζοντάς την από μία θέση ισχύος. Με αυτόν τον τρόπο οι αξιωματούχοι της κυβέρνησης του Joe Biden κατέστησαν σαφές ότι, τουλάχιστον επί του παρόντος, δεν θα επιδιώξουν να αποκλιμακώσουν τον ανταγωνισμό (Collinson, 2021).

Μέχρι σήμερα τα γεγονότα εξελίσσονται ραγδαία και οι διαφωνίες που ξεσπούν επεκτείνονται από τον εμπορικό τομέα στο ζήτημα της Taiwan και του Hong Kong, στην στάση της Κίνας απέναντι στους Ουιγούρους μουσουλμάνους, στην κυριαρχία στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας, στην κατασκοπεία και στην κλοπή της πνευματικής ιδιοκτησίας των ΗΠΑ. Από την άλλη μεριά, η Κίνα διαχειρίζεται μια βιομηχανική βάση και αλυσίδες εφοδιασμού που είναι ζωτικής σημασίας για τις δυτικές οικονομίες. Η προηγμένη τεχνολογία των δύο χωρών αποτρέπει την ανοιχτή σύγκρουση με πολεμικά μέσα γεγονός που υποδεικνύει ότι οποιοσδήποτε νέος Ψυχρός Πόλεμος προκύψει, πιθανότατα θα λάβει χώρα στον κυβερνοχώρο (Collinson, 2021).

Ανακεφαλαιώνοντας, είναι σημαντικό να αναγνωρίσουν και οι δύο χώρες ότι τα κοινά οικονομικά τους συμφέροντα είναι πιο σημαντικά από τις διαφωνίες. Η πολιτική των κυρώσεων και των δασμών αποδείχτηκε ανεπιτυχής, δημιουργώντας πλήγμα στους εμπορικούς εταίρους και των δύο μερών. Η αμοιβαία αλληλεξάρτηση στο εμπόριο μπορεί να οδηγήσει σε μια νέα πιο δίκαιη εμπορική συμφωνία που θα ρυθμίζει όχι μόνο εμπορικά ζητήματα, αλλά και πιο σύγχρονα προβλήματα, που αφορούν την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, τις μεταφορές τεχνολογίας, τη δομή και τους κανόνες του κυβερνοχώρου. Τέλος, γίνεται αντιληπτό ότι, η επίθεση των ΗΠΑ κατά των εμπορικών τους εταίρων, ιδίως στη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, έχει λάβει πολιτική διάσταση και ως εκ τούτου, διάφοροι περιορισμοί στο εμπόριο και άλλοι τρόποι επιβράδυνσης της οικονομικής ανάπτυξης της Κίνας, αποτελούν εργαλεία για την επιβράδυνση της ανάπτυξης της πολιτικής της ισχύος.

Βιβλιογραφία

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ahn, B.-J. (1975). The Political Economy of the People ' s Commune in China: Changes and Continuities. *The Journal of Asian Studies*, 34(3), 631–658.
<https://doi.org/10.2307/2052547>
- Barry, N. (1993). Deng Xiaoping : The Economist. *The China Quarterly*, 135, 491–514.
- Beeson, M. (2016). Can ASEAN Cope with China? *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 35(1), 5–28. <https://doi.org/10.1177/186810341603500101>
- Chien-Huei, W. (2012). *WTO and the Greater China: Economic Integration and Dispute Resolution* (M. Andenas (ed.)). Martinus Nijhoff Publishers.
- Claus, I., & Oxley, L. (2015). THE CHINESE ECONOMY, PAST, PRESENT AND FUTURE. In I ris Claus & L. Oxley (Eds.), *China ' s Economy: A Collection of Surveys* (pp. 1–6). Wiley Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781118982433>
- Damuri, Y. R., Perkasa, V., Atje, R., & Hirawan, F. (2019). The Belt and Road Initiative: An Overview. In *PERCEPTIONS AND READINESS OF INDONESIA TOWARDS THE BELT AND ROAD INITIATIVE: UNDERSTANDING LOCAL PERSPECTIVES, CAPACITY, AND GOVERNANCE*. Centre for Strategic and International Studies. <https://www.jstor.org/stable/resrep25409.4>
- Gao, X., Zhai, K., Qiu, Y., Cao, M., & Wu, M. (2020). Innovation Institution and Spatial Transfer of Energy Industry: The Case of Jiangsu Province, China. *SAGE Open*, 10(1). <https://doi.org/10.1177/2158244019900181>
- Gilderhus, M. T. (2006). The Monroe Doctrine: Meanings and Implications. *PRESIDENTIAL STUDIES QUARTERLY*, 36(1), 5–16.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1741-5705.2006.00282.x>
- Ha, H. T. (2019). Understanding China ' s proposal for an ASEAN-China community of common destiny and ASEAN ' s ambivalent response. *Contemporary Southeast Asia*, 41(2), 223–254. <https://doi.org/10.1355/cs41-2j>
- Hang, N. T. T. (2017). The Rise of China: Challenges, Implications, and Options for the

- United States. *Indian Journal of Asian Affairs*, 30(1/2), 47–64.
<https://www.jstor.org/stable/10.2307/26465816>
- Hofman, B. (2018). Reflections on 40 years of China's reforms. In G. Ross, S. Ligang, & F. Cai (Eds.), *China's 40 Years of Reform and Development: 1978–2018* (pp. 53–66). Acton ACT, Australia: ANU Press. <https://doi.org/10.22459/cyrd.07.2018.03>
- Hong, Z. (2016). Kenneth Pomeranz: A Non-Western Perspective on China. *CHINA TODAY*, 66–67.
- Huang, Y. (2010). Reinterpreting China's Success Through the New Economic Geography. *Carnegie Endowment for International Peace (2010)*, 115, 1689–1699.
<http://www.jstor.com/stable/resrep12768>
- Ignatova, O. V., Gorbunova, O. A., & Tereshina, O. Y. (2019). US–China Trade War: Russia's Interests. *Management and Economics Research Journal*, 5(4), 1.
<https://doi.org/10.18639/MERJ.2019.939744>
- Jain, R. (2017). China's Economic Development Policies, Challenges and Strategies, 1978-present: An Overview. *Indian Journal of Asian Affairs*, 30(1), 65–84.
<https://www.jstor.org/stable/10.2307/26465817>
- Jiang, X., He, X., Zhang, L., Qin, H., & Shao, F. (2017). Multimodal transportation infrastructure investment and regional economic development: A structural equation modeling empirical analysis in China from 1986 to 2011. *Transport Policy*, 54, 43–52. <https://doi.org/10.1016/j.tranpol.2016.11.004>
- Kanungo, A. K. (2016). Special Economic Zones in China Initiated for Inclusive Growth and Economic Development. *Cambridge Journal of China Studies*, 11, No.2, 1–23.
- Kapustina, L., Lipková, L., Silin, Y., & Drevalov, A. (2020). US-China Trade War: Causes and Outcomes. *SHS Web of Conferences*, 73, 01012.
<https://doi.org/10.1051/shsconf/20207301012>
- Keller, W., Li, B., & Shiue, C. H. (2011). China's foreign trade: Perspectives from the past 150years. *World Economy*, 34(6), 853–892. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9701.2011.01358.x>
- Lawrence, R. Z. (2020). China, Like the US, Faces Challenges in Achieving Inclusive Growth through Manufacturing. *China and World Economy*, 28(2), 3–17.

- <https://doi.org/10.1111/cwe.12318>
- Lee, J. J., & Haupt, J. P. (2020). Winners and losers in US-China scientific research collaborations. *Higher Education*, 80(1), 57–74. <https://doi.org/10.1007/s10734-019-00464-7>
- Leu, G. (2011). ASEAN's Preferential Trade Agreements (PTA) Strategy. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 30(2), 31–64. <https://doi.org/10.1177/186810341103000203>
- Luckhurst, J. (2013). Building Cooperation between the BRICS and Leading Industrialized States. *Latin American Policy*, 4(2), 251–268. <https://doi.org/10.1111/lamp.12018>
- Mitcham, C. J. (2005). China's economic relations with the west and Japan, 1949-1979: Grain, trade and diplomacy. In *China's Economic Relations with the West and Japan, 1949-1979: Grain, Trade and Diplomacy*. Abingdon: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203561317>
- Plascencia, J. M. O. (2009). La creación de zonas económicas especiales en China: impactos positivos y negativos en su implementación. *PORTES, Revista Mexicana de Estudios Sobre La Cuenca Del Pacífico Tercera*, 3(6).
- Pomeranz, K. (2000). *The Great Divergence: China, Europe, and the Making of the Modern World Economy*. Princeton University Press.
- Scott, D. (2008). China and the international system, 1840-1949: power, presence, and perceptions in a century of humiliation. In *Choice Reviews Online* (Vol. 47, Issue 03). <https://doi.org/10.5860/choice.47-1589>
- Shi, H. (2020). The Impaction of Sino-US Trade War on Energy Trade and Countermeasures. *E3S Web of Conferences*, 218, 4. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202021801041>
- Song, L. (2018). State-owned enterprise reform in China: Past, present and prospects. In R. Garnaut, S. Ligang, & F. Cai (Eds.), *China's 40 Years of Reform and Development: 1978–2018* (pp. 345–373). Acton ACT, Australia: ANU Press. <https://www.jstor.org/stable/j.ctv5cgbnk.27>
- Urio, P. (2019). *China 1949–2019*. Springer Singapore. <https://doi.org/10.1007/978-981-13-8879-8>

- Wu, Y. (2003). China's economic growth: A miracle with Chinese characteristics. *China's Economic Growth: A Miracle with Chinese Characteristics*, 1–143.
<https://doi.org/10.4324/9780203634493>
- Yang, C., & He, C. (2016). Transformation of China's 'World Factory': Production Relocation and Export Evolution of the Electronics Firms. *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie*, 108(5), 571–591.
<https://doi.org/10.1111/tesg.12222>
- Yang, C., & He, C. (2017). Transformation of China's 'World Factory': Production Relocation and Export Evolution of the Electronics Firms. *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie*, 108(5), 571–591.
<https://doi.org/10.1111/tesg.12222>
- Yong, W. (2019). Interpreting US-China Trade War Background, Negotiations and Consequences. *China International Strategy Review*, 1(1), 111–125.
<https://doi.org/10.1007/s42533-019-00019-6>
- Yu, M. (2020). Commented on the Third RCEP Summit. In *China-US Trade War and Trade Talk* (pp. 257–259). Springer Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-15-3785-1_35
- Yuan, N. (2020). Reflections on China–US relations after the COVID-19 pandemic. *China International Strategy Review*, 2(1), 14–23. <https://doi.org/10.1007/s42533-020-00049-5>
- Ze-Lei, X., & Xin-Ya, D. (2017). Measurement and Convergence in Development Performance of China's High-tech Industry. *Science, Technology and Society*, 22(2), 212–235. <https://doi.org/10.1177/0971721817702280>
- Zeng, D. Z. (2012). China's Special Economic Zones and Industrial Clusters: the Engines for Growth. *Journal of International Commerce, Economics and Policy*, 03(03), 1250016. <https://doi.org/10.1142/s1793993312500160>
- Zhang, B. (2020). Understanding changes in Sino-U.S. relations from a historical perspective. *China International Strategy Review*, 2(1), 1–13.
<https://doi.org/10.1007/s42533-020-00048-6>
- Zhao, Y. (2011). Great divergence or great convergence? A civilizational view of the

historical trend in Ming-Qing China. *Chinese Studies in History*, 45(1), 69–83.

<https://doi.org/10.2753/CSH0009-4633450104>

Zhu, Q., & Long, K. (2019). How will artificial intelligence impact Sino–US relations? *China International Strategy Review*, 1(1), 139–151. <https://doi.org/10.1007/s42533-019-00008-9>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μάο, Τσε-Τουνγκ (1966). ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΘΗ ΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΘΕΣΕΩΝ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟ ΛΑΟ. στο *ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΒΙΒΛΙΟ* (pp. 43–51). ΜΑΝΩΛΗ ΓΕΡΟΝΤΗ.

Χαλκιάς, Σ. (2013). *ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΝΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΙΝΑ*. Αθήνα: ΙΝΔΙΚΤΟΣ

Bessière, S. (2007). Τι επιθυμεί η Κίνα του Σι. στο *Η ΚΙΝΑ ΣΤΗΝ ΑΥΓΗ ΤΟΥ 21^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ: Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΜΙΑΣ ΔΥΝΑΜΗΣ*; ΑΘΗΝΑ: ΚΕΔΡΟΣ

Graham, A. (2020). *ΣΕ ΤΡΟΧΙΑ ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΗΠΑ ΚΑΙ ΚΙΝΑ ΝΑ ΑΠΟΦΥΓΟΥΝ ΤΗΝ ΠΑΓΙΔΑ ΤΟΥ ΘΟΥΚΥΔΙΔΗ*; Αθήνα: Πεδίο

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

APEC adopts 2040 vision, extends RCEP success in multilateralism supported by China. (2020). *GLOBAL TIMES*. Ανάκτηση 30 Ιανουαρίου 2021, Διαθέσιμο στο <https://www.globaltimes.cn/content/1207532.shtml>

Blanco Pitlo III, L. (2016). China-Southeast Asia Connectivity: Opportunities and Challenges for the Maritime Silk Road [εικόνα]. *CHINAUSFocus*. Ανάκτηση 31 Ιανουαρίου 2021, από <https://www.chinausfocus.com/foreign-policy/china-southeast-asia-connectivity-opportunities-and-challenges-for-the-maritime-silk-road>

Bloomberg News (2021). China says it has no plans to replace dollar with digital yuan. *ALJAZEERA*. Ανάκτηση 28 Απριλίου 2021, Διαθέσιμο στο <https://www.aljazeera.com/economy/2021/4/19/bb-china-says-it-has-no-plans-to-replace-dollar-with-digital-yuan>

Casarões, G. (2018). Brazilian Elections and the Future of the BRICS. *Italian Institute for International Political Studies*. Ανάκτηση 27 Απριλίου 2021, Διαθέσιμο στο <https://www.ispionline.it/en/publicazione/brazilian-elections-and-future-brics-21347>

Collinson, S. (2021). Insults fly as Biden locks horns with Russia and China. CNN. Ανάκτηση 21 Μαρτίου 2021, Διαθέσιμο στο <https://edition.cnn.com/2021/03/19/politics/president-joe-biden-russia-china/index.html>

Cyrill, M. (2018). What is Made in China 2025 and Why Has it Made the World So Nervous?. *CHINA BRIEFING*. Ανάκτηση 30 Μαρτίου 2021, Διαθέσιμο στο <https://www.china-briefing.com/news/made-in-china-2025-explained/>

GDP based on PPP, share of world. (2020). Ανάκτηση 6 Μαρτίου 2021. Διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/datamapper/PPPSH@WEO/CHN/USA>

Girard, B. (2018). What Will the US-China Trade War Mean for Africa?, *THE DIPLOMAT*. Ανάκτηση 3 Μαρτίου 2021, Διαθέσιμο στο <https://thediplomat.com/2018/10/what-will-the-us-china-trade-war-mean-for-africa/>

Kharpal, A. (2018). A major factor behind the US-China trade war is winning at a \$12 trillion technology — 5G, *CBNC*. Ανάκτηση 13 Φεβρουαρίου 2021, Διαθέσιμο στο <https://www.cnbc.com/2018/07/06/a-major-factor-behind-the-us-china-trade-war-is-winning-in-a-crucial-t.html>

Palumbo, D. & Costa, A. N. (2019). Trade war: US-China trade battle in charts [εικόνα]. *BBC*. Ανάκτηση 6 Μαρτίου 2021, από <https://www.bbc.com/news/business-48196495>

Real GDP growth. (2020). Ανάκτηση 28 Ιανουαρίου 2021, Διαθέσιμο στο https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/OEMDC/ADVEC/WEO_WORLD/CHN

Schoff, J. L. & Ito, A. (2019). Competing with China on Technology and Innovation. *CARNEGIE ENDOWMENT FOR INTERNATIONAL PEACE*. Ανάκτηση 4 Φεβρουαρίου 2021, Διαθέσιμο στο <https://carnegieendowment.org/2019/10/10/competing-with-china-on-technology-and-innovation-pub-80010>

Sen, A. (2020). India not to be directly affected by US-China deal as it gained little from the fight. *Businessline*. Ανάκτηση 2 Μαρτίου 2021, Διαθέσιμο στο

<https://www.thehindubusinessline.com/economy/india-unlikely-to-be-directly-affected-by-us-china-trade-deal/article30574609.ece>

Syed, M. A. (2020). The U.S.-China Strategic Rivalry and its Implications for Pakistan. *STIMSON*, Ανάκτηση 3 Μαρτίου 2021, Διαθέσιμο στο <https://www.stimson.org/2020/the-u-s-china-strategic-rivalry-and-its-implications-for-pakistan/>

Zhang, Z. (2019). AI development plan draws map for innovation. *CHINA DAILY*. Ανάκτηση στις 31 Μαρτίου 2021, Διαθέσιμο στο <https://www.chinadaily.com.cn/a/201908/05/WS5d476b48a310cf3e35563d0d.html>